

НАЈБОЉА КРАТКА ПРИЧА ПИРОТА 2022.

**Најбоља
к р а т к а
п р и ч а
Пирота
2022.**

Пирот 2022.

НАЈБОЉА КРАТКА ПРИЧА ПИРОТА 2022.

**НАЈБОЉА
КРАТКА ПРИЧА
ПИРОТА
2022.**

Издавач:
ДОМ КУЛТУРЕ ПИРОТ
Пирот, Српских владара 77

За издавача:
Мишко Ђирић, директор

Тираж: 500

Штампа:
МЕДИВЕСТ, Ниш

УМЕСТО ПРЕДГОВОРА

Вуле Журић

ПРИЧЕ УПРКОС СВЕМУ

ВЕЋ ВИШЕ ОД ДВЕ ГОДИНЕ сведоци смо сцена које смо претходно могли да гледамо само у холивудским филмовима катастрофе. Тек што је утихнула пандемија ковида 19, загрмели су топови у Украјини. Сцене ратних разарања и непрегледних колона избеглица још једном су преплавили све формате екрана. И док се свет пред нашим очима неповратно мења, у Пироту опстаје једна лепа традиција. Чини се да ама баш ништа не може да спречи добре људе из пиротског Дома културе да почетком године распишу кокурс за кратку причу, а потом ни стотине заинтересованих да своје радове под шифром пошаљу на свима добро познату адресу. Ове године су, чини ми се, оборени сви рекорди. Преко три стотине писаца и списатељица члановима жирија задали су тежак задатак: требало је ишчитати скоро пет стотина прича!

Мене тај посао увек радује, јер је пре свега реч о прилици да се уверим како је потреба за причањем прича увек јача од свих препрека. Мноштво тема, најразличитијих стваралачких приступа, сијасет жанрова и увек постојана жеља да се каже нешто ново, нешто другачије.

У толиком мноштву увек се, наравно, нађе и доста тога почетничког, неквалитетног, недореченог, али и

ти „промашаји”јесу сведочанство постојања јединствене стваралачке енергије која сваке године на површину избаци неколико сјајних радова, достојних страница најугледнијих књижевних часописа.

Тако је било и овога пута. Три првонаграђене и све остале за зборник одабране приче показују ту разноводност и свежину, држе пажњу, нагоне на размишљање – позивају на дијалог!

Зато и овогодишњи избор објављен у овом зборнику треба пре свега читати као збирку занимљивих прича аутора који су дали све од себе не би ли успели да искажу оно што заокупља њихов ум и њихово срце. Зато им поклоните део свога времена. Нећете се покајати.

п.с.

**И ове 2022. године жири је радио у саставу:
Дејан Стојиљковић и Вуле Журић.**

I награда

Оливера Митић • Београд

ДВА ДИНАРА

У нашем малом стану више није било неба, а он ме пита је л' имам триста кинти за плуге. Кажем му да имам још петсто и он их узме из мог новчаника.

Повратила бих киселину.

Док одлази, гледам посивеле зидове под последњим јануарским зрацима и тупе ексере који ни сами не знају зашто се пробијају кроз циглу. Немају шта да држе.

Онамо, изнад кауча, некад је висио бабин гоблен. Девојка која чита. То је везла кад је била трудна с мојом мамом, кад је дубоко у себи носила клицу на коју нико није могао да се ослони кад је једном порасла. Увек је негде журила.

Стеже ми се желудац.

Каже да га је продао на Купинду. Иван. Мој гоблен. Једина моја ствар у целој кући, а сад је од ње остао тек нешто светлији правоугаоник окружен димом натопљеном фарбом. Од цигарета.

То сад људи хоће да купе за своје хипстерске гајбе, тако је рекао. Има ту пара.

Ја немам појма. Не знам што би неко куповао гоблене. Знам само да ми је мука и да ми у стомаку расте нешто што личи на сумњу.

У нашем малом стану небо не можемо ни да видимо. У сутерену смо. Комшијске ципеле бацају сенке по гарнитуре и онда изгледа као да неке туђе ноге корачају плафоном. Кад комшиница у клонпама ларма по калдрми испред прозора дневне собе, оној у којој

често спавамо јер је спаваћа, чини се, од кад постоји затрпана Ивановим нераспакованим кутијама, осећам да тутњи земљотрес. Једино фали да се тресе лустер.

Уместо тога, тресем се ја и све ми је чудно.

Прво – ово место где живимо. Иван га је добио од деде и, да човек не зна да смо овде, изгледао би као насумично свратиште. Између штедљивих сијалица и распореда намештаја који не разумем, ја по њему лутам као дух. Ни после годину дана ниједном ми није заличио на кућу.

Радни сто нам стоји поред шпорета. У ствари, Ивану стоји, јер једино он за њим седи и на рачунару цео дан игра своје глупе игрице. Некад се правио да на њему тражи посао, а ја сам кувала кафу и правила се да немам очи и не видим ништа. Зато последњих месеци нес не пијем после једанаест, кад се мамуран пробуди и заузме ми сав простор који имам у тим немим собама.

И грејање је чудно.

Бар он каже да је чудно, а чудно је јер сада не ради, а прошле године јесте. *Шта ће нам мајстор, Марушка*, пита он мене. Поправиће сам, нема везе што не зна како. За писмене пише, само треба наћи где.

И кухиња, са умирућим аспиратором. И гума на прозорима која не дихтује. Кабловска коју гасе кад не платиш, фрижидер који цврчи празан и прави ехо о кутију свињске масти забачене иза шерпе с грашком.

Грашак кувам често. За толико можемо да скрпимо. Купиш један лук, три шаргарепе и замрзнуту кесу од пола киле, па све то ставиш да се крчка. Ако уместо обичне убацам љуту алеву, очи ме штипају довољно да се одмах исплачем, па да после немам чиме за још један круг.

Чудан стан. А најчуднија – моја фиока с чарапама и у њој, испод старих хулахопки, једини испит који сам се икада плашила да ћу положити.

Он је отишао у продавницу, а мени касни. Касни ми месец дана и две недеље. На интернету пише да је беба тад велика као два динара и ја се питам да ли моја материца враћа кусур ако беба ипак не постоји. За лажно претрпљен стрес, кад бих барем сазнала да је овај мој био лажан.

Извучем розе кутијицу испод унихопа и руке ми се тресу као кад клинци шутирају лопту, па она продрма стакло тог прозорчета које ме одозго гледа попут свевидећег ока. Због њега тест гурам дубље у рукав дуксерице. Нема везе што других сведока сем тог плексигласа нема. Довољно је што је и он видео и што ја знам да је ту.

Закључавам се у купатило. Знам да нема ко да упадне, али тако ми је ваљда лакше. До радње пешке има десет минута, док се врати још толико. Сасвим довољно времена да се пишки по штапићу ако прсти буду прекинули да ми трну.

Дишем – не дишем.

Веш машина ми броји све половичне уздахе и пита што је нико није испразнио. Ја не могу више. Ако се тиме бавим ја, Иван неће никад. Овако, кад се веш убуђа у бубњу, кад повуче на влагу у сред изгужваних кошуља и пробушених гађа, шупљих као са ратишта, можда се некад и сети.

Вадим тест из рукава. Тремор је толики да су ми уместо ове једне пред очима три бледе шаке са све љубичастим венама. Тројеручица. Бабина икона са зида, онда кад је била жива и кад сам још увек имала дом.

Прво само седам на даску и не радим ништа. Гледам испред себе, а испред мене, ту је туш кабина. Она без оба

стакла, која су попуцала много пре него што сам ушла у мишију рупу, и што цури однекуд кад год потече вода са чесме.

Нема везе, рекао ми је Иван кад смо се прошле јесени први пут заједно туширали, прве ноћи кад сам преспавала у овом кревету, у овом простору, у овом стану без неба. Не живи нико испод нас, нема где да оде, а вода шикља на све стране и натапа плочице. Кришом сам тад, сећам се, гледала своје тело у одразу огледала изнад умиваоника упереног право у мене, тамо на другој страни купатила. Била сам ситна поред Ивановог крупног стаса, иако је ту био мој трбушчић од детињег сала који нисам успела да скинем ни као велика. Сад не смем ни да гледам. У животу нисам мање јела, а опет као да нешто расте испод мојих груди.

Пишким, а онда чекам. На упутству кажу три минута, али не треба ни пола. Ено их. Две траке као на чарапама из Лидла које сам пре две недеље узела на попусту. Па сад их носим – вире из папуча и стежу ми глежњеве.

Беба од два динара, па од пет, па од десет. У деветом месецу мора да је као ситнина у УНИЦЕФ кутији поред касе у МекДоналдсу. Напуњена до врха.

Две траке и ја која повраћам.

У нашем малом стану можда никад и није било неба, једино одсјај фарова нечијег аутомобила што ми је глумио замену за сунце. Некад, пре него што је пао мрак. *То ће тако још који месец, Марушка, каже ми Иван да се не бих мрштила. Сећаш се како нам је на пролеће било светло? Како смо били срећни.*

Како смо били срећни? Да ли сам се сећала? То се, засигурно, десило неком другом. Некоме ко није знао боље, па је у кутији данских колачића уместо слаткиша

затекао бабин прибор за шивење, са све оштрим иглама спремним да пусте крв.

Иван коначно долази и доноси пљуге.

„Нешто сам ти купио,” каже и насмејан из џепа јакне вади Милка чоколаду. Лешник и суво грожђе. Као и наша беба, мислим се, толико су велики ти комадићи у какаоу.

„Од којих пара?” питам.

„Од оних петсто,” каже.

„Па шта је остало?”

„Па ништа,” одговара и смешак са његовог лица силази као са мердевина. „Купио сам ти чоколаду. Да те изненадим.”

Био ми је потребан моменат да се скупим. Нестао ми је ваздух као да ме је ударио у стомак.

„Од мојих пара?” шапнем. „Од мојих пара си ме изненадио?”

„То су ваљда наше паре.”

„Те наше паре је требало да трају до краја месеца.”

„Па сад ће први иза ћошка” саопштава ми.

„Мени плата не леже до трећег.”

„Шта си запела јеботе?” И већ чујем да је љут као и сваког месеца, као и сваког дана који тече овде испод нивоа земље. „Урадим нешто лепо за тебе, а ти ми држиш буквицу.”

„То су биле моје паре,” покушавам да кажем.

„Нећеш да цркнеш од глади за два дана,” говори ми. „А и могла би мало да смршаш. Погледај колика си.”

Иван седа за компјутер наваљен у столицу. Пали, *League of Legends* пали цигарету из пакле начете на путу до куће и до монитора ставља ноге у Лидл чарапама. Не оним са тракама, него неким обичним, белим, неприментијим од мене.

„Ево ти кусур,” каже и из џепа вади метале који зазвектају кад их баци на под.

Два динара ми се докотрља до ногу, па их узимам и преврћем по прстима. У трену ми дође да их прогутам, да праве друштво оној кованици у стомаку, али онда нешто схватим. У нашем малом стану више никад неће бити неба, а ја не могу да је задржим.

II награда

Маријана Јелисавчић • Нови Сад

LOAD SUBTITLES

Неко падне због руку. Неко у осмех. Неко се изгуби у речима. Ја сам нестала у преводу.

Због извесне особе која је себе називала *Badmaxh* интензивно сам почела да гледам шпанске филмове. Десило се сасвим случајно – пролазила сам кроз дневни боравак док је брат читавао превод филма који је намеравао да гледа. Испод слике се најпре појавио емотикон широко развученог осмеха, а затим упутство које није имало везе са уводном шпицом – *Што би рекао велики Хич (не Вил Смит него чика Алфред) – не откривајте својим пријатељима крај филма. Нека се изненаде као што ћете и ви ускоро. Надам се да ће вам се уз превод допасти и моји коментари. Филмољупски поздрав, Badmaxh!*

Брат је био нестрпљив и опсовао је себи у браду, притискајући *forward* док слова нису ишчезла. Села сам поред њега у ишчекивању обећаних коментара, на које сам се ускоро у потпуности фокусирала остављајући брата да повезује хаотичне нити филма. Најпре је уз превод наслова *За време олује* суптилно додата опаска *Ово није још један ратни српско- хрватски филм.* Кадрови су се смењивали, а ја сам се све више смејала. Уместо реплике која је вероватно требало да буде преведена као *Хоћеш ли да се кладимо?* писало је *Ало, смијеш ли опкладе?* *Badmaxh* је очигледно био један од поштовалаца странице *Негуј мо српски језик* и то ми је деловало урнебесно, будући да је превод био

мајсторски одрађен посао једног „неговатеља” који ће радије написати *Иде гас!* него *Улази у ауто* и проблем лошег избора упоредити са планом исхране Маје Волк.

Што сам више трагала за аутором превода и суочавала се са празнином на друштвеним мрежама при уношењу његовог надимка, то сам опседнутија постајала. Улоговала сам се на бројне преводилачке форуме, оставила неколико коментара на *Негуј мо* страници, али успеха није било. Ускоро сам почела да гледам само филмове уз које сам могла да нађем његов превод – сви су били на шпанском језику и сваки је био драгоценa смерница. Ти преводи били су права ризница на основу које сам почела да стварам слику о човеку који је постојао негде, далеко од домаћаја моје потраге. Коментари су били подаци на основу којих сам конструисала живот некога о коме нисам знала готово ништа. Прати кошарку (*Да ли би Јокић изабрао Денвер нагетс* или *чикин нагетс?*), игра шах (*Не мажњавај ми пијуна! Краљицу на сунце!*), чита Достојевског (*Мислио је да је закорачио у Рулетенбург*), али и Лавкрафта (*Радије бих сањао Ктулуа него тебе са том шминком*), воли и немачке филмове (*Најежио сам се – као и сваки нормалан човек уз Das experiment*) – али, проверила сам, њих не преводи, слуша Коена (*Јер је дотакао њено савршено тело својим умом*), познаје уметност (*Погледати слику 'Сатурн прождире свог сина' Франциска Гоје*) али и историју (*Реч је заправо о последицама Франковог режима*). Месеци потраге били би јалово утрошено време да листи одгледаних филмова нисам додала преко тридесет остварења шпанске и латиноамеричке кинематографије. Неуспех је претио да ме баци у очај, док на једном форуму нисам угледала трејлер филма *Тодос ло сабен* који ће поново на платну ујединити брачни пар Круз– Бардем.

Као у трансу, посматрала сам како се бела линија боји у зелено док је торент напредовао. Свега пет секунди након што је линк за скидање филма постављен, мој рачунар се пунио мегабајтима покретне слике. Целу ноћ провела сам превodeћи енглески титл филма на српски, уз опаске за које сам сматрала да су довољно умесне да испровоцирају *Badmaxh*– а. Почела сам од првог кадра: *Ало, Badmaxh, смијеш ли упознавања?* На столу поред мене лежала је цела студија случаја – уредно пописани сви његови коментари из којих сам покушавала да извучем инспирацију за добијање било какве повратне информације од човека за чије сам ауторске редове дисала у последња четири месеца. Нисам желела да будем превише нападна и да се откријем другим корисницима превода, па сам уз одјавну шпицу написала само *Todos lo saben, pero yo quiero conozerte. Ćekam tvoj prevod. FuryRoam.*

Мислим да сам Фархадијево остварење научила напамет скидајући нове титлове сваког дана, све док се *Badmaxh* није огласио. *FuryRoam, ово је за тебе* – писало је на уводној шпици. Нисам имала даха док су се реченице смењивале испод реплика које сам понекад и сањала колико сам била оптерећена овим филмом. Као и увек, био је бескрајно духовит и његов превод није се могао поредити са мојим смешним покушајем да преко енглеског титла дочарам драму коју је направила Пенелопе Круз. *Да ли ти се допада Фархади? Зашто не би погледала A Separation?*, реченице су које су се појавиле двадесетак секунди пре прекида снимка. Време када су гледаоци већ уредно прекинули видео и заклопили своје лаптопове, *Badmaxh* је видео као згодно да остави приватну поруку. Пронашла сам задати филм, и уз њега одговарајуће титлове. Јунаци су причали на мени непознатом језику, али радња ме

поново није занимала. Из превода је причао *Badmaxh*. Давао ми је смернице шта даље да гледам и кроз титловање којих филмова да му одговарам.

Дуго је трајала филмска преписка због које је мој живот постао лепше место. Уписала сам режију, научила шпански језик и посветила се филму у потпуности. Момци и изласци нису ме много занимали, више сам волела да вечери проводим пишући преводе који су били корак ближе *Badmaxh*– у, о ком сам успела да сазнам само да се зове Марко. И још много ствари које не стају у биографију, а које су ми значиле више него подаци о годинама, адреси и образовању.

Више од три недеље *Badmaxh* ми се није јавио. Није поставио ниједан нови превод, а шпански филмови су ове године постигли изузетне успехе. Имала сам много посла преводећи и у реплике уграђујући питања и коментаре којима сам прозивала Марка да је стварно лош као што му име каже, кад допушта да га оволико чекам. Вечерас су на ФЕСТ– у промовисани филмови *Величанствени губитници* и *За време рата*. Први филм праћен је преводом који сам ја урадила (директ са шпанског), док је за други био задужен професор са моје катедре. Била сам поносна на себе, захвална Марку и срећна као ниједном у последње три недеље. Нарочито након овација и позива да се поклоним након завршетка пројекције.

А онда је почео Аменабаров филм. Жутим словима, док су се ређали спискови имена оних који су филм створили, писало је – Овај превод посвећен је једном од најталентованијих студената, прерано преминулом Марку, познатијем као *Badmaxh*. Увек ћемо те се сећати. Факултет драмских уметности.

III награда

Зоран Грујић– Груја • Младеновац

ПУСТОШ

Ђаво ће га знати шта је Васи Костићу тог јутра кврцнуло у глави, те је одлучио да буде воз. Уместо да оде на посао упутио се право на железничку станицу. Закуцао на врата отправника возова, а овај чим га је видео рече му да стави маску, ако мисли да уђе. Без много околишања Васа је уљудно замолио да му се додели ред вожње, и да ако је икако могуће да саобраћа, не као брзи воз, или не дај боже теретни, јер је склон мишљењу да он више није у способности да издржи никакав терет. Да би он рад био, да буде обичан, путнички воз. Онај што стаје на свакој бандери.

Али не и електрични, већ права локомотива, из које се онако леп дим ка небу вије. Све он тако полако говори и стрепи у себи да ли ће му бити молба услышена. Шеф станице испрва помисли да се Васа напио и да зато свашта трабуња, а онда се досети да га никад пијаног видео није. Устаде од стола, па поче да загледа у придошлицу држећи дистанцу и све нушећи из далека, не би ли осетио алкохолна испарења. Затим му рече очинским гласом да иде кући и да се добро наспава слутећи да га неће послушати. Зато се није ни много изненадио кад му је скретничар јавио да Васа трчкара по слепом колесоку горе, доле и виче: „ћиху, ћиху”!

Напољу снег и мраз, а код Васе свуд около лето. Плаво небо без облачка. Сунчан и топао дан. У том свом једном јединином прикаченом вагону треће класе, који нема купеа, већ је све изједаред покојни Чеда кондуктер

задева снаше. Раздрљене кошуље са службеном капом мангупски нахереном. Где год стане да цвика карте, знај да ћеш смех чути. Хоће и ракију да проба, и као што је ред пре него што потегне из флаше свим путницима наздрави и пожели добро здравље и сретан пут. За паре, понеко јаје, свирају Цигани стиснути доле крај врата. Трчи Васа по праговима шина радостан што је воз. Путују с њим његова некадашња љубав велика, а несуђена. Ту су му мајка и отац, али млади и насмејани, ено их седе загрљени на дрвеној клупи. На вашари били и мало, мало, па се заједно осмехују и огледају на огледалце лицидерског срца. Кроз отворене прозоре излетеле плаве завесе југословенске железнице и уз музику плешу. Мирис липа прикрада се кроз вагон, а крај пруге како воз протутњи ничу црвени макови. Васини школски другови висе на прозорима галаме и гађају се коштицама украдених кајсија. Сви путници имају лице и ничим прекривен осмех. „Ћиху, ћиху,” виче Васа. Обавијен димом као да га од неког бежи пољем јури воз.

Дотрчала, чим су јој јавили Васина жена да га води кући. Деца му нису дошла, ваљда их било стид, шта ли. Супруга га наговарала, кумила, молила да се не срамоти пред људима. Све залуд. Мислиш да се осврнуо. Ма, јок. "Ћиху, ћиху", узвикивао је док је трчкарао по прузи која не води никуда. Прочуло се по вароши, искупио се силан свет да гледа шта се збива. Васа кад се из вагона зачује неку песму што му је срцу драга осмехне се, осмехом који окупљени народ што стоји са маскама на лицу крај шина одавно видео није. Кад је дошла хитна помоћ једва га угураше унутра. А тамо где се воде такви случајеви накљукан пилулама Васа је био миран и доброг владања. Кад су га отпустили из болнице више за лекове није хтео ни да чује. Један дан је утекао и

наставио по старом. Тиху, ћиху. Нико није ни долазио да га гледа, а камоли наговара да се врати некадашњем животу. Више се никад није вратио кући. Једва да је нешто и јео од од оног што му је доносила жена. Више је хране бацио однекуд пристиглом кучету, него сам што је појео. Кад заврши последњи вечерњи полазак одлазио би да спава у некадашну, рушевну, ложионицу. Пас легне с њим и тако се чврсто прибије уз њега да се успављују откуцајима срца. У неко доба пас зарежи кад наиђу утваре згаснутог света. Васа се сновима од њих брани. Као, он смешно лак и није се пробудио оног јутра усред ничега. Пружио руке ка сунцу, а на длановима му се гнезде птице. Нашли га тог хладног фебруарског јутра како смрзнут лежи на шинама. Камењем и гадним псовкама отерераше пса шћућуреног крај њега. Сутрадан га сахранише. Дошао да се опрости само онај који мора. Неки се куну, да ноћу, у даљини, виђају како у мраку слепог колосека обавијена паром стоји локомотива. Кажу и да се из димњака виде искре како јуре у тамно небо. Спомину и да се нека музика чује. Прича се још, и да са осветљених прозора путници машу као да неког дозивају.

Никола Љубомир Божић • Крупац, Пирот

Још се неје родило, а они знају кво че буде

Стално се чује и орати да че дојде д'н и време и да че сви оживеју и да че си се врну дома. Това сам чул и ја од нашег попа Душка на једно опело у Крупц. Чул сам кад је појал и каже: „Ја Ви кажем, ја ви кажем че дојде д'н ка че сви мртви оживеју и врну си се дома.“

Ја се малко зачуди, али знам да поп Душко од нас повише знаје и морамо да му верујемо. Једино сам се малко уплашил, ако сви оживеју, куде че сви да станемо, нема куде да одимо, че се газимо, че одимо једни преко друђи, а још пострашно је какво че једемо. На крај крајева па си и речем, земља није малечка, че се распоредимо па и једење че се најде. Това ти кажем и писујем да не помислиш да че се љутимо ако се врнеш дома.

Само очу да ти објасним, ка дојде тија д'н, да ни пратиш по некога абр, да те бата Бана, бата Драгољуб, Тома или ја, а може и свити да те дочекамо нади село и отидемо негде, у лозје или на ливаду да сас тебе седнемо и да ти искажемо кво че све видиш, кво че све сретнеш и каква чудила и видиш и чујеш. Че ти искажемо, кво се све десило за овеје седамдесет четри године од како си отиш'л од овија свет и преселил се у друђити.

Одма да ти кажем чак кад би сам улезал у Барје Чифлик, без нас, ти не би знал куде да идеш. Само би се обрчал и наваљувал по крстопутинете. Све се изменило. Изменили се путеви, изменили се сокаци, куће, дворови. Изменил се и народ. Нема да видиш дворови оградени сас трње, сас шашање, са су убаве железне големе капије

сас браве и катанци, па се преко ноч закључују, а направили су некакве справе да се види кој улази у двор и у кућу. Куће из твоје време, нема ђи више. Сад су убаве и големе, сас антене за телевизори, нема да видиш дрвници и трупове са сећиру. Че видиш убави дворови, сас убава цвећетија, сијалице на све стране, ублштело се и скоро у сваћи двор вињага. Дворови сас по једно, два па и три авта.

Али, има и друга чудишта. Има да се само звериш ка видиш много куће празне, нема никога у њи, а били су и по двајес човека, окали су ђи задруга. Урасле у травуљак, куће се распадне, врата растворена, прозори растворени, џамови потрошени, виронђе се развиселе и само одлате на там на вам, како дува ветар, вурње попададе, тлакане потрошене. У теје куће никој више не дооди. Деца отишла по свет, по градови, тамо изнаправили своје куће, а тамо, куде су се родили и не врчају се, а има и доста куће које су остале празне пошто су сви помрели.

У Барје Чифлик и неје толико страшно, али у некоја села нема више народ, а у много села само по неколко човека. Има једна села у која нема више ни једног човека и цело село пропада и губи се. У твоје време рацала су се много деца, само нана је родила осам деца, тетка Роса четири и две, тетка Новка. У твоје време путеви и крстопутине плне сас деца, играње по цел д'н, по пут ниси могл да пројдеш од деца. Рипање по цел д'н, ритала су лопту крпењачу од коњсће и говеђе длаће, једна су се прерипувала, друга су играла клис, муле, так бум, свињчу, кликери, зипкање, једна су гацала ореси, девојчетија енци менци на каменци и друђе игре. Много пути дојде и до бијење, степају се али на јутре д'н саживе се и па се играју.

У твоје време никада се маће и баштеве нису скарали што је једно дете ударило друго, нити је дете смејало да се пожали при маћу, а ако би се и пожалило и маћа би му се отепала и обично би му рекла „Ако је, ти си си и тражил“.

Са неје тека, ако се и степају, маће се одма умешају и свака си брани своје, па се и скарају и ако су комшиће, па једно време и не орате.

Морам да ти кажем и това, рекл сам ти да се са много малко рацају деца. У твоје време и по десетина из једну кућу, те ти си сам имал нас десет унучетија. Са нема толко у цело Барје Чифлик и Круп'ц како најголемо село.

Деца нема, али кучишта колко очеш. На пут од њих немож да пројдеш, кучишта на све стране. Једна си се шетају слободно по путеви и крстопутине. У твоје време куче се врзувало и живела су у свој двор и чувала кућу. Али, това неје толко страшно, има много пострашно. Са је мода и окају ћи кућни љубимци. Чувају ћи у собе куде сви седу и ручују. Али неје за орату, има и тија који сас кучишта и спу у један кревет, сас њих се пригрчају и целивају, купу ћи у исту каду куде се и они купу. Шетају ћи и дњу и ночу, да се измочају, ка ћи врну поново у каду да ћи умију и пребришу ноћете. Славе им рођендани како и на деца, па им доводе и друга кучишта да су весела и да се играју на прославу. Ка је студено, облаче ћи да не назебну. Ако се искашља само једанпут, одма ћи воде код ветеринара на преглецување.

Те, до дек смо дошли деда Мане, спимо и целивамо се сас кучишта а деца се не рацају.

Не може да ћи има, кад се слабо жене, ако се понекој и зажени он је дрто момче па рацају само по једно дете. Ретко по две, а по повише, на прсти че ћи бројимо. Данашња рацања су скроз другаква. У твоје време деца

су се раћала дома, на сламу и купали су ђи у дрвена корита. У болнице се неје ишло. Породуље су до задњи д'н работиле, некоје жене на њиву у бразду, на копање морузу, на жетву, на сабирање сено, у градину, у лозје. Пораћале су се у одење, у пут. Пораћале су ђи свекрве, а понегде и јетрве или комшика. Пупчане врпце су резале са кућни алат, сас чићију да би бебето било добар домаћин или домаћица, сас сећирче да би било добар дрвар, сас косу да би било добар косач, сас срп да би девојчето било добра жетварка. Дешавало се да по некоје бебе и лоше пројде па га сас триста муће остаје живо.

Са жена ка појде у друго стање, она је како царица. Сви су около њу за това време, не пипа ништа, ништа не работи. Ка седне, а неје се добро облекла, загртају ђу, ако је без папуче доносе њу да неје боса, да неби назебла. Кво њу се приједе, све њу купују. Доносе њу разан ошав, банане, поморанце, круше, ананас, лимон, праје њу свакакви чајеви. Важно је да њу све нагоде и да има сви витамини. Ти това и не знајеш кво је, али че ти после кажемо. За това време, не смеју да ђу јадове, да ђу не нервирају због бебето, да би оно убаво расло. Чувају ђу до задњи д'н. Чим осете, одма иду до доктора да провере да виде да ли је стварно пошла у друго стање и који је месец, ка че се породи. Доктор одма отвара картон и одрецује време када да се поново јављају.

Чим пројде некој месец, нестрпљиви су па трчу код доктора и траже да ђу сликају на некакву машину, окају га ултра звук, да им докторат каже какво че бебето буде, мушко или женско.

Видиш ли деда Мане, још се неје ни родило, а они оче да знају какво че буде, а ка сазнају, одма му давају име, а кума и не питују.

Чим бебето промрда радују се, како да се родило. Наваљују се на маћину мешину и слушају га, руће турају на пупак и чекају па да мрдне. Ка мрдне орате му и поју му песме. Това што сазнају кво че буде, толко рано, преди рацање је добро, али може да буде и много лоше. Добро је ако је првото дете мушко, а другото све њи им једно квоче буде, али ако је првото девојче, па и другото, некоји баштеви се гоца наљуте и нема радос, нема частевљање па га много пути однесе маћа, како да је она крива што је на башту родила женско, а он неје крив.

Ка је све како требе, сви весели, частављање, једење и пијење колко очеш. Свирције се окају дома, свире целу ноч, све до свињало. Ка излезне сас бебото и дојде си дома, поново су сви около њу. Нагацају њу како и на бебето. Од први д'н, одма дооди болничарка за деца, саветује маћу, како да га рани, да га доји, да га повива и све остало. Носе га редовно при доктора да га преглецују, да га мере колко је тешко, и колко расте.

У твоје време много су се деца рацала па су много и отодила и несу имала срећу. Тегај се могло и чује, што падла чаша од полицу и строшила се што бебе нестало. Имало је и за кућу и за државу и за Бога. Са нема ни за државу ни за бога.

Деда Мане, има много кво да ти казујемо, али са неможемо све, кад дојдеш че чујеш свашта и видиш свашта. Има само да се чудиш и звериш па че можда и речеш, о Боже, Боже зашто ме оживе, а можда и паднеш наземи ка видиш срамотне работе и голотињу на телевизију у сред д'н.

И нас је срамота, а камоли тебе. Али да те не плашимо, ка дојдеш че си се оправљаш како и друђи. У здравље.

Јелена Недељковић • Кладово

Кладионичарски *blues*

Још један радни дан ближио се крају. Инес је протегла дуге ноге које су се од седења укочиле и почела да сређује локал у којем смо радиле. У тој рупчаги трошиле смо своје дане и амбиције. Док је моја колегиница и цимерка салдирала покер апарате, ја сам брзим покретима и дугим, у црвено лакираним ноктима укуцавала последње тикете. Зубар ми их је донео покушавајући да се извади.

Зубар је згодан тип, али није за шему, чак ни за неки успутни секс, јер је потпуни лузер. Има око педесет година, висок је, лепо грађен, по неким *old school* мерилима– широка рамена, проседа коса и плаве очи– али је зависник, а такви су најгори. Негде на Југу је имао жену која га је оставила када је тамо у неким Припиздинцима прокоцкао и ординацију и стан и викендицу коју је наследио од својих. Ипак, за разлику од Маторог удбаша није стипса. Када добије, части нас баш центлменски.

Матори је посебна прича. Мој ћале ми је, као врсни познавалац градских прилика и персоне, рекао да је тај огавни маторац својевремено ведрио и облачио овим градом. Неподобнима је могао из места да среди *all inclusive* боравак на Голом отоку.

– Е, мој ћале, зато сте и пропали јер су такви могли да ведре и облаче овим несрећним градом. Иако нисам баш сигурна да се ово место уопште и може назвати градом. – била је мисао која ми је пролазила кроз главу сваки пут када бих осетила „мораву“ без филтера и угледала пегаву ћелу тог љигавца.

Остали кладионичари Маторог иза леђа зову „удбашка стипса“а Инес и ја „комуњара матора“. Пошто смо иста генерација, не можемо са сигурношћу да кажемо шта то значи, јер нисмо ни доживеле ни осетиле тај комунизам за којим наши, као и сви остали градски маторци, хорски жале. Питам се често чега им је то толико жао и не могу да у својој глави смислим ни један логичан одговор. Нисам никад рекла ћалету шта стварно мислим. Онда бих морала да му признам да су кева и он били у праву и да не треба да радим у тој јазбини. Наравно да и ја знам да не треба, али то не бих признала ни да ме затворе у гвоздену децу.

Мислим, Инес и ја смо из потпуно друге приче. Прошлост и сва та политичко–ратна срања око којих се ова редовна групица блејача препири док прати тикете, не занимају нас.

Срби, Хрвати, Муслимани – свашта смо на свом студентском путовању пробале. И сви су исти. Комади меса покривени кожом. Баш сви, без разлике. И шта ме онда брига да ли се неко крсти или клања, верује ли у Христа, Алаха или Буду.

И нас две имамо надимак.

Зову нас „пали анђели“. Нама не смета, углавном се на то блажено церамо, као ћурке без грама мозга, али позадина тога је сасвим дугачија. Упале смо у лош трип да смо ми они „пали анђели“о којима певају „*Three Days of Grace*“.

Иако смо уложиле ђаволски труд да покажемо да смо изнад ове каљуге и екипе која овде редовно блеји и губи дане, нисмо. Ми смо деца деведесетих. И то деца провинције. Недавно смо наше ФБ профиле окачиле слику из касних деведесетих и једног лудог провода. На замућеној фотографији обучене смо исто. Обе смо у мињацима од црног полиестера уз које носимо неке

језиве полупровидне џемпериће. Око врата имамо жичане чокере. На ногама су нам ужасне сандале – баканце са платформама. Нашминкане смо попут вампирица из румунских хорор филмова са почетка осамдесетих. Коса нам је зализана и намазана уљем. Чиста језа.

Тада смо биле убеђене да ни једна риба не може да се мери са нама. Позом са фотографије имитирамо манекенке са насловнице летњег „Voguea” али јефтиним изгледом подсећамо на украјинске или молдавске проститутке.

Данас изгледамо другачије. Утицај великог града је на нас оставио своје трагове. Сада фурамо *urban girl* фазон. Промашен, наравно, али, хеј... *Who cares?* Овај град ионако тоне, а са њим тонемо и ми. Само, нећу му дозволити да нас прогута. Имам џокера који ће нас извући из блата.

Инес је дугонога, витка плавуша, бујних груди и усана боје вишње. Пре него што се вратила кући попунила их је са пар милилитара силикона. Ја сам буцкаста бринета као жар црних очију. Она изгледа као чешка порно глумица а ја као девојка из комшилука. Много већи проблем од изгледа је утисак који остављамо. Када нас човек погледа помислио би да смо обичне глупаче а ми се баш нешто ни не трудимо да било кога разуверимо.

Она је завршила новинарство, али је у Београду радила све друго, осим новинарства. По граду се причало да се вратила због тога што се спетљала са уредником таблоида у којем је требало да почне да ради. Газдарица није благонаклоно гледала на згодне приправнице па ју је након једне жестоке свађе и нешто почупаних праменова без милости шутнула на улицу.

Ја, лично, никада нисам у потпуности веровала градским причама. У овом граду се само то и ради. Прича. И то превише.

Сада се озбиљно се припремала за музичку аудицију на којој ће свима показати колико вреди. Ја се надам да ће успети, јер супер пева. Обожавам да је слушам када певуши Елу Фицџералд, Ету Џејмс, Витни Хјустон и Селин Дион док куцка тикете. Синоћ ме је шокирала када је рекла да ће на аудицији певати песме Виде Павловић и Ханке Палдум. Згрозила сам се. Јеботе. Вида и Ханка. Помислила сам – ма дај, не зајебавај ме. За разлику од ње ја сам у отрцаном коферу који сам са студија вратила кући оставила сам диплому менаџера. Са приватног факултета додуше, али јеби га, ни „Јејл“ни „Харвард“ми те године када сам уписивала факултет нису били опција. Факултет је факултет а дипломи се у зубе не гледа. Кад се углавиш у неку фирму свака се плаћа. А ја сам приватни одабрала само због друштва. Могла сам, са успехом из средње да бирам шта ћу студирати, али је на крају испало да је оно најбитније, мени било најмање важно.

– Сви за једног, један за све – живеле будале – модификовала сам чувени мускетарски мото, када сам схватила у шта сам се увалила. Само, накнадна памет мало вреди, а обично се, као што се то мени догодило, човек касно опамети. Моји родитељи не могу да се помире са чињеницом да сам већ на првом кораку успела да себи упропаstim живот и да саму себе толико срозам на почетку каријере.

– Јача каријера – мислим у себи.

– Која црна каријера, када мене економија уопште не занима. Никада и није. У ствари, мрзим је из дна душе. Од почетка студија знала сам да је све то једно велико срање, због кога ћу пре или касније најевати.

Мислим, брате, којом економијом да се бавим ја, која сам десет пута полагала рачуноводство. А нешто и немам амбиција да се закопам међу рафове са уредно поређаним регистраторима и завршим у неком буџаку, као тетка са ђозлама које личе на тегле, у шетландском пулову који ради од седам до три, испод стола држи штрикерај, греје ноге на грејалицу и код куће гаји мачке. Волим ја мачке, али бих рађе да живим са неким фрајером и будем оно што јесам – текстописац. Ок. Нисам још – али ћу бити. Написаћу хит који ће Инес снимити и отпевати и разбићемо се од пара и славе. Она ће бити највећа звезда. Биће јача од Чоле и Севе, а ја ћу писати текстове боље од Марине. Јебаћемо кеву естради.

– Шта је девојке, још нисте истерале ове губитнике? Терајте их напоље, немају они појма – тргао нас је из пребројавања пазара пијани глас локалног Поштара.

Он ме посебно излуђује. Не подносим ни једног од ових „сталних“, али, Поштар ми се посебно гади, јер је патолошки коцкар, непатворени алкос, коме је загарантовано место у „Вишњару“ и насилник је.

Његова жена нам је једне ноћи упала у кладионицу. Изгледала је ужасно. Модрицу на лицу покушала је, лоше додуше, да прикрије јефтиним пудером и шалом. Уплакана нам је пружила неколико изгужваних тикета од по педесетак динара и питала могу ли да се пониште, да бар има сутрадан детету да да новац за ужину, пошто је „овај њен“ опет све прокоцкао. Оно што није прокоцкао, попио је. Инес и ја смо јој дале двеста динара од нашег бакшиша, а тикете смо узеле обећавајући да ћемо их поништити, мада нисмо смеле без Газде.

Газда је главни баја за све. Ништа се у кладионици не ради без њега. Ни у граду. Једним позивом могао је да реши много тога. Свуда је имао људе. У апартманима

које је издавао, често су биле журке у најжешћем *sex, drugs&r'n'r стилу*, за локалне главоње.

Наравно да нам није падало на памет да неким глупим потезом угрозимо или изгубимо могућност лудог провода. Ни повремену „крес варијанту“.

Правиле смо се да не знамо да се креше са обема. То је била тема коју смо вешто избегавале, јер смо биле најбоље пријатељице.

Никога другог нисмо пуштале у наш мали, зачарани круг лудила. Била је то „шема“ која је одговарала и њему и нама.

Нама, јер нам је гарантовала сталан посао и какву такву плату, док се не извучемо из ове каљуге и постанемо славне и популарне. Њему још више, јер са оваквим рибама не би могао да се кресне ни у својим највлажнијим сновима.

Док вече приводимо крају, Инес пакује своју торбу и спрема се за аудицију.

Имам изненађење за њу. Нисам ја неки емотивни пекмез, у ствари јесам, али то не показујем често, па је ова прилика ретка попут оазе у пустињи.

Из свог роковника, оног од кога се никада не одвајам и у коме пишем будуће хитове за највеће звезде, цепам исписану страницу и дајем јој заједно са цд– ом на коме је демо снимак песме коју сам написала за њу. Јбг, Ханка и Вида су пассе. Ко још пева кафанске народњаке.

„Кладионичарски blues“, исписано је црним маркером на цд– у.

– Мала, ако ћеш већ да певаш зајеби Виду и Ханку. То је срање. Певај о нама. Кладионица и јесте место које вуче на тугу, пораз и промашај али ово је наша карта за срећу.

Испред трошних врата са којих су кише и ветар спрале боју, а знак "Casino Royal" накривио изједен зубом времена, зауставио се луксузни, металик сиви "maybach" из кога су изашле две фул сређене жене, у раним тридесетим. Радознали пролазници зачуђено су посматрали младу, популарну певачицу која је након четири естетске операције изгледала јебозовније од Ким Кардашијан и њену пријатељицу текстописца, како сигурним кораком, на високим потпетицама улазе у једну од најгорих градских јама. Екипа сталних блејача била је, као и увек, на окупу. Презриво су их погледале и прошле крај њих као поред турског гробља.

– Јеботе, ништа се није променило. За ове паћенике изгледа да је време стало. – Инес је проговорила прва о ономе о чему смо истовремено мислиле.

– Грешиш, мила. Нешто је ипак другачије. Ово је сада наше. Хајде да избацимо ове кретене одавде и да позовемо Милана да донесе пројекат за наш музички студио. – намигнула сам јој дугим, надограђеним трепавицама и напућила усне попуњене силиконским филером у сочан пољубац.

Успеле смо. Јебале смо кеву естради, овом граду, свима који су мислили да смо само обичне глупаче.

"Пали анђели" су се подигли из пепела.

Сања Радуловић • Раковица, Београд

АКО ЈЕДНЕ ЗИМСКЕ НОЋИ НЕКИ ПУТНИК

Ма како мизерно звучало ипак сам направила и неколико важних корака на крају ове године. Одбила сам да учествујем у породичном слављу уз које гратис иде прича како нема веће среће од унука. Вратила сам у библиотеку непочитану књигу. Без грижње савјести, рекла сам: *не могу*, човјеку који ми је на паркингу рекао да вратим његова колица. Био је стар, али и дрзак. Осјетила сам непријатност јер му нисам помогла али сам се убрзо утјешила ријечима да није ни трудан нити с малом дјецом. Тако сам званично престала да глумим доброту.

Повремена мисао да сам протраћила живот није ми нова. Убјеђење да је тако је пак свјеже отпаковано као поклон испод јелке који не желиш али разумијеш зашто ти га поклањају. Осјећала сам протраћеност сваком пором. Све ми се ругало чак и књига коју сам, усталом, због тога и вратила у библиотеку. Туђа аутобиграфија ми је исплазила језик! Јеботе, како је добар живот човјек имао! Са сваком новом страницом осјећала сам се све горе и горе. Све јадније. Поготово послје ријечи: драги, докони, читаоче... Јесте, докона сам, и мрзим што то зна и онај који не знам како зна.

У стану ме нервира све осим једног прекидача за свјетло на почетку и другог на крају степеница. Једина паметна и практична ствар. Витраж прозор је лијеп али га је осликала његова бивша. Тамноцрвене плочице у кухињи ми буде агресију. Гунђам чим се дигнем из кревета. Првих неколико минута по буђењу сам добро.

Све док ми свијест не попали лампице лежим са смијешком. Нико паметан, или бар не онај који се бави чишћењем стана, не би ни у бунилу поставио црвене плочице и славину толико високо да чим је одврнеш направиш хаос. Нико паметан, уосталом, не би купио стан поред топлане. Прашина непрестано пада. Морам да чистим сваки дан. Ако прескочим само један формирају се сиви јастучићи. Никад раније их нисам видјела, а нагледала сам се подстанарских и студентских станова.

Претворила сам се у неподношљиво гунђало. Нема дана у којем пропустим да кењам.

„Нећеш ваљда и вечерас?“, питао је.

„Сви људи славе, једино се ми свађамо“, објаснио.

„Превише вјерујеш *Coca-Cola* рекламама.“

Убрзо је одустао од разговора и упалио ТВ да гледа филм. Попиздила сам на јефтину еротику и климав сценарио.

„Остави, хоћу да одгледам до краја!“, викнула сам кад је угасио.

„Мислио сам да ти не свиђа.“

„Па, не свиђа ми се.“

Кад је почео други сметала ми је успорена радња.

„Па, ово је Вим Вендерс!, изговорио је то као вјерници име божје.

„Једне зимске ноћи неки путник згази клинца, и шта сад, није у затвору, није ни приведен?“

„Није хтио да губи вријеме на детаље.“

„Ма да, зато је започео десет заплета. Не могу ја ово. Идем да спавам ионако мрзим и дочек и зиму.“

Он ради сваки дан. Ја сједим у стану. Он зарађује. Ја сам издржавано лице. Он иде у кафану. Ја имам алергију на дим. Он има љубавницу. Ја се правим да не знам.

Чекам да ме остави. Да добијем посао у струци. Да се финансијски осамосталим. Чекам да нас позову на још један покушај вантјелесне оплодње. Да дође љето. Чекам резултате конкурса за најбољу фотографију кућног љубимца. Чекам снижење да купим онај капут. Извлачење божићног лотоа. Чекам да ми неки путник једне зимске ноћи лупи ми шамарчину да се освијестим или да ме прегази аутом и преократи ми муке. Чекам крај чекања.

Прати ме осјећај бесмисла и бескорисности. Немам чак ни дјецу. Главни изговор свима који нису ништа постигли у животу. С каквим поносом људи изговарају: дјеца су мој највећи успех! Јеботе, мислила сам раније, јаког ли успеха. А онда сам доживјела да ни то не могу. Сада имам и одбојност према сексу. Логично је да је нашао љубавницу.

„Можемо ли доћи код вас? Меги се плаши петарди, нисмо нигдје резервисали”, питала је моја пријатељица.

„Идемо код мојих”, слагала сам јој.

Пробудила се мало прије поноћи и отишла да пишким.

„Срећна Нова!”, рекао ми је кад сам излазила и покушао да ме пољуби. Окренула сам образ. Онда је ушао у купатило. Угасила сам му свјетло. Није опсовао. Јасан знак да зове њу. Онда сам упалила. Па угасила. И опет упалила. Кад сам се сјетила реплике из филма „Како је пропао рокенрол” престала сам.

„И шта каже јел тужна што је сама?”, питала сам кад је изашао из тоалета.

„О чему ти причаш? Опет си лоше сањала”, рекао је скидајући тренирку.

„Зар немам чисте фармерке?”, питао је стојећи поред отвореног ормара.

„Не, душо! Пробај са костимом Дједа Мраза.”

„Па шта радиш по цијели јебени дан?” „Исто што ти сада.”

„Не разумијем.”

„Питам се који курац тражим с тобом.”

Једва је закопчао сиве сомотне панталоне које није обукао бар пет година и изашао. Хтјела сам да добачим: баш си секси, али сам се предомислила.

Мора се вратити, увијек се врати, мислила сам и пила вино из шоље за чај. Послије треће сам почела да га замишљам у црвеним широким хлачама. Постало ми је смијешно. Онда ми се учинило да ће све бити у реду. Све у јебеном реду. Комшије су лупнуле у радијатор или ми се учинило.

„Нова година је, халоооо”, плесала сам и чудила се како неком може да смета музика. Изашла сам на балкон у чарапама. Испод је пролазио тип који је пјевушио: *извини што нисам правио испраћај кад сам отишо у курац.*

„Хеееј, ти си мој Дјед Мраз!” , одјекнуло је. Неко је бацио петарду. Поскочио је и опсовао.

„Поклонио си ми хит године”, још једном сам викнула, и ушла.

Пробудила сам се сутрадан око десет. Сањала сам да возим ауто свог бившег. Стигла сам у град у којем је мама рођена на неку прославу. Паркирала испред кафића и кренула. На пола пута сам се сјетила да немам возачку дозволу. Покушала сам да трчим како бих се што прије вратила по ауто. Ко год је трчао у сну зна како то иде. Хтјела сам да узмем ранац и кључеве који су остали у брави. Који аматер оставља кључеве у незакључаном ауту?! Преговарала сам с конобаром, наговарала га да угаси музику и замоли госте да помјере аута да бих дошла до свог. Цјенкали смо се. Извадила сам новчаницу од сто евра, похабану и

свијетло плаву, убјеђивала га да је права и да штампају и такве.

На столу је била гомила прљавих шоља и чаша. Сомотне панталоне су висиле пребачене преко столице. *Бог је велик*, писало је на *Инстаграму* испод фотке младог пара с бебом и мачком. Сви с новогодишњим капицама. Ради равнотеже у свемиру могла сам фоткати своје подочњаке или њега како у гаћама, непокривен, лежи на кревету у спаваћој соби. Умјесто тога сам односила једну по једну чашу у кухињу и чекала да вода за кафу прокључа.

Устао је, донио шољу с натписом: *Боље пиво у руци него посао у струци.*

„Хеј то је моја шоља!”, рекла сам.

„Ова је једина чиста, тише причај, мозак ме боли.”

Тихомир Стевановић • Младеновац

КОПЉЕ И СМРТ

КАД ХАФИЗ ПОЛУТ–ПАША устави војску испод Бић планине, на Царском друму, пред Прибојем, оста на коњу посут ситном прашином, непомичан и страشان у својој сувоћи, ликом хашишар, у очима луђак. Седео је непомичан, као да има акмење везано за сваки уд.

Уморни сеизи, јаничари, неколико свирача у зурле и таламбасе, растркаше се по пропланку да разапну чадоре, потраже воду, пре но што их ухвати ноћ. Хафиз паша седеше и даље на својем ату а да се ни трун прашине није са његових плећа померила. Иза њега, на својим седлима два Анадолца очима стрељаху табор који расте печуркасто и бело.

Уздахну паша и, најзад, ногом додирну земљу, погледа око себе, као да је сад разбуђен и мамуран од сна, протрља прстима веће и промрмља стих који га је мучио: "Те Алах створи прашину ,и песак, и свако зрно исто и неједнако."

Никако му не иде на ум одакле те речи деветају у његовом сећању? Негде их чуо јесте, али где и од кога? Да није у некој текији, купећи мирис дервишког зноја, купио и те речи које са прогањају, врте у круг, чарају? Шта ли значе?

Већ је у свом шатору. Војничка граја се чује у мраку, распламсавају се и ватре. Акшам је и намазан клањање почиње. Паша се окреће пут Меке и удара челом о тло и сваки удар није му у ритму молитве, но у ритму оних слогова из стиха. То га мучи кано зубобоља.

Да није то чуо кад је један од Анадолаца после укуисања запевао мелвут у једној цркви што је

разрушише кад су пролазили кроз Србију? Или је то изговорио Хасан – ага Анадолац пошто му је учинио конак под Бићем, пре но што ће угазити са војском кроз корито Увца?

"Мој Хафизе" рекао је тад, "кака ли тебе невоља мучи кад си таки дошо, две жиле и гркљан. А некад си ко пеливан био!" Залуду се Хасан правио да не зна, видео је Хафиз кад су се Анадолци, сваки од њих, на трен изгубили из његове зенице и потом вратили, не говорећи ништа.

Није мали број пута скочио један од њих да сабљу намењену Хафизу на свој нож дочека или по рамену прими ударац. Често је знало сечиво бљеснути и већ нападач пада држећи шаком врелу утробицу што куља напоље, кроз прсте му кључа црна крв и надиру црева, а он, Хафиз, ни „а“ да каже неком од оних који му живот сачуваше.

Јер и то чување било је само један посао, исто као што ће бити и посао да му један од њих додје главе. Неко од њих два, можда баш овај који лојем маже јатаган не би ли се лакше вадио из каније, чува ферман од султана. У том смотку је пресуда због речи у лоше време речене погрешним ушима. Смотак је обавијен гајтаном и тај гајтан има да стисне врат Хафизу. Зна Хафиз да је Хасан предао наредбу неком од Анадолаца, зна да му је бег од смрти залудан, да милост више купити не може.

И све му некако свеједно.

Само да зна који је од њих два.

И одакле му онај стих у глави, ко ли га посеја. И кад?

Од толиких сура и стихова Мухамедове књиге коју је наизуст знао и зарад тоа хафиз и постао, зар се могла нека туђа, лоша реч, уврзати међу његове мисли?

Походе бакљу више главе, стави држак јатагана поред деснице и замоли Алаха за мало сна. Ваљда ће да се смилује.

Пред зору очи пођоше из својих дупљи. Хафиз изнад себе виде лице оног који мазаше сечиво лојем, како ознојен стегнутих усница, пиљи у њега. Покуша се померити, али рука није могла дохватити оружје, друге шаке држале су му зглобове. Друге шака, другог Анадолца, који му је сео на колена. Гушили су га, модрео је, осећао како му крв бије испод ушију у тешким, мутним дамарима, да сузе више не теку не напоље но унутра, да се мрак згрушава као млеко, и схвати стих. Сети се младића којег је казнио испрва фалакама, па га после, онако ишибана, разапео коњима, на репове. Пре но што су његови делови запарали прашину кад и крик, младић је, гледајући Хафиза, изговорио речи које сад, после четрнаест година долазе.

Мокраћа је излазила испод њега, пушила се, отицала као живот из срца.

Виде: још је дете, месечина а он држи копље и све му се чини може га хитнути високо, високо до Месеца, пробушити као тепсију. И баца копље па се измиче кад оно заврши свој лук и крене на доле, према малом Хафизу. Месец њега гађа.

Копље га, најзад, проби.

Милош Митровић • Младеновац

Рука Св. Терезе

19.11.1975, КАСНО УВЕЧЕ. У болничкој соби чуо се само звук апарата за одржавање живота и срцање цевчица које су доводиле крв у тело 39 кг тешког старчића. Његова забачена глава, разјапљена уста, провидна розе кожа, подсећале су на излегло пиле. Медицинске сестре су се држале начела високе стерилности и кретале се нечујно. Милосрдна сестра није под то потпадала, седела је у углу собе и мотрила на врата. Иза ње је било стакло кроз које су болничарке пратиле стање тог тела. Испред врата су дежурали најлојалнији припадници специјалне полиције са митраљезима у рукама. Тишина која је обавијала собу држала је све присутне у страху од смрти. У страху од стотина хиљада смрти, које су биле похрањене у том кревету, у том слабачком телу, одржаване на апаратима.

У докторској соби, где су већ 25 дана доктори задужени за болесниково стање спавали и проводили дане, током вечери је дошло до драматичних промена. Специјалном везом саопштена им је одлука. Они, који су први требали да осете олакшање због тога, осећали су језу.

Утицало је оно што је рекао...

На брзину су прикупљали најсвежије резултате да сачекају високу посету,

Утицало је оно што је рекао ћерки, док је могао.

Грозничаво је понављао млади стручњак.

Каква борба је умрети.

Цитирао га је.

Резултати су овде... желудац... Одстрањење дела
желуца...

Нема...

Пронађите. Идем да га погледам.

Отишао је низ ходник у собу за надзор пацијента,
ушао је са болничарком која је пратила стање из минута
у минут,

Ситуација није промењена...

Није је слушао.

... али све може да чује.

Откуд вам то?

Нагло је прекинуо. Милосрдна сестра је климнула
главом.

Да ли сте још негде уписали мерења?

Питао је доктор. Показала је на болничку листу у
његовим рукама. Изашао је без речи.

Ја верујем да све чује.

Рекла је милосрдна сестра, болничарки, која се
збуњено повукла.

У докторској соби су наставили дијалог,

Хоћемо саставити извештај?

Не, ако то од нас не траже. Је л си нашао желудац?

Не.

Тражите, молим вас... Сва документација о његовом
лечењу мора бити спремна.

Док су тражили извештај хирурга о
постоперативном току, папир са потписом и печатом,
главни доктор се осврнуо,

Да ли може да нас чује?

Били су помало затечени питањем.

Да ли може да одговори на сензације?

Исправио се.

Наравно да може.

Потврдио је млади стручњак тврдњу милосрдне сестре.

Ја не верујем да може да нас чује.

Рекао је главни доктор.

Најновија истраживања говоре да и у дубокој коми могу да нас чују.

Рекао је млади стручњак.

Интересује ме да ли ће бити свестан шта му се десило?

Онда је доктор који се најмање мешао у разговор понудио решење,

Предлажем да направимо пресек његовог тренутног здравственог стања, и какве су прогнозе за опоравак.

Одједном су схватили да их је премало у соби, с обзиром колико је стручњака, хирурга, торакалних хирурга, кардио хирурга, пулмолога, нефролога, консултаната, давало своја мишљења, која су јавности износили на увид у виду конференција за новинаре. Писаће машине се латио главни доктор. У три реченице је завршио. Била је то обична потврда о коми, непроменљивости здравственог стања, са датумом и временом,

Више од овога не можемо.

Потписао је, испод њега су се сви потписали.

Све време смо имали професионални однос према њему.

Ћутали су.

Ми у његовој соби у том тренутку нећемо да будемо и никакве прогнозе за опоравак нећемо да дајемо. То је политичка одлука.

Зазвонио је телефон. Без постоперативног тока желуца, убрзаним кораком, изашли су из собе.

Испред болнице, френетичним паролама, застере-
лим поклицима од пре 40 година – кад је дошао на власт
– поздрављане су супруга и ћерка, које су изашле из
лимузине. Телохранитељи у цивилу су их раздвајали од
присталица. На улазу у болницу *Ла Паз*, сачекао их је
тим лекара и директор болнице. *Ла Сењора* се тужно
осмехнула. Цео дан се молила руци Св.Терезе Авилске,
коју је увек носила са собом. Ишле су ходником према
лифту пред којим је стајао наоружани полицајац. У
лифту им је објашњено да се стање није променило.
Ненука, његова ћерка, била је одлучна. На улазу у собу
стајао је полицајац са митраљезом и великим грбом
Шпаније на капи. У центру собе и судбоносног догађаја,
око окружен апаратима, лежао је Франциско Франко. Поред
кревета је погнуте главе стајала болничарка, у углу
милосрдна сестра. У глави јој је бубњало оно што је
изговорио неколико дана раније за лекаре: *Они су*
анђели. Сва правила стерилности више нису постојала.

Ми се помало ангажујемо у Шпанији. Не јавно. Ко зна
зашто је то добро.

Гебелс, почетак лета 1936. Дан пошто је
донесена одлука да се помогне Франку.

Нешто пре поноћи, у 23.15, на инсистирање ћерке,
искључени су апарати за одржавање живота. Убрзо
затим је умро. У раним јутарњим часовима, 20.11.1975.
агенција *Унајтед прес* је известила како су четири
апарата коришћена за Франка,

Један је повезан са његовим грудним кошом и
шоковима враћа рад срца у нормалу када је успорен
или када почне да се губи. Направа налик пумпи
помаже да му крв струји кроз тело. Респиратор му

помаже да дише, а машина која ради уместо бубрега чисти крв. У бројним приликама током те кризе од 25 дана, генералу Франку су стављане цевчице. У душник да би му се обезбедио ваздух, у нос да би му се обезбедила храна, у абдомен да би се дренирале накупљене течности, у дигестивни тракт да би му се смањио гастрични притисак и у леву бутину да би се избегла опасност од крвних угрушака. Узевши у обзир да је имао три тешка срчана напада, сви ови напори су сами по себи изузетни. Два пута је имао хитну операцију – једном да се закрпи расцепана артерија да би га спасли да не искрвари до смрти, други пут, из истог разлога, уклоњена је већина желуца који је крварио и био загнојен. Такође је трансфузијом примио око 15 литара (4 галона) крви. Плућа су му пуна воде, бубрези га издају и јетра је слаба. Периодично има парализу црева, повремено пати од ректалног крвављења. Асцитес проузрокује накупљање течности у абдоминалној шупљини. Крвни угрушци су се формирали и проширили у његовој левој бутини. Од 49кг. (110 фунти) колико је имао пре кризе изгубио је 9,9 кг (22 фунте).

Дејвид Овен, Болесни на власти.

После смрти свог мужа, *Ла Сењора*, Кармен Поло, од Краља Хуана Карлоса И. је добила наследну титулу *Сењора де Меирас*, названу по њиховој летњој резиденцији. Такође је добила достојанство *Гранде де Еспања*. Титулу и достојанство је наследио њен унук Франциско Франко. После три године, 1978., *Ненука* је ухапшена на мадридском аеродрому у покушају кријумчарења 300 милиона пезета у злату, накиту, и медаљама које су припадале њеном оцу.

Емануил Магловски • Књажевац

ДЕНИС БАРТА

Случајно сам видео најаву на нашој локалној телевизији да ће наш град посетити слепи, аутистични момак анђеоског гласа, Денис Барта.

Изгуглао само одмах под – Денис Барта. Био сам опчињен оним што сам читао о овом дивном младом човеку и његовој непоколебљивој и сталној борби са (до)животним, невидљивим непријатељем – мраком и још једним – аутизмом.

Бори се од рођења са инвалидитетом – песмом и музиком, уз подршку породице, а најснажнија подршка му је отац Небојша, који му је и лични менаџер. Отац каже да је Барта још у 7. месецу живота показивао љубав према музици... Његова лансирна рампа био је наступ у „Супер талентима“. „Срца регије“, рекла је новинарка Лејла Жунић, освојио је 2018. учешћем на хрватском такмичарском шоуу – „Супер таленти“, на којем је и победио. Денисов отац је открио да су се пријавили на овај шоу „како би се Денис забавио и пружио подршку особама са инвалидитетом“... Након победе и освојене награде, Денис је своју опредељеност да помаже особе са инвалидитетом потврдио донирањем дела награде установи близу Заграда у којој живе 106 особе са најтежим инвалидитетом, а део награде је поклонии „Родитељској кући“у склопу кошевске болнице деце клинике у Сарајеву. Ова победа му је отворила многа врата, али најважније је било то што је постао први регистровани улични свирач у Босни и Херцеговини. Денис данас зна преко 5000 песама које чине и његов репертоар у наступима.

Денис Барта је снимио и објавио 21.12.2021. год. нову песму „САРАЈЕВСКА ЗИМА“ за коју је музику и аранжман урадио Исмет Половина, текст Исмет Половина– Небојша Барта, клавијатуре одсвирао Хамза Строил. Аудио и видео продукција БЛУЗ. Тата Небојша је открио да је у плану снимиће на пролеће друге песме „Пролеће у Сарајеву“. Трећа ће бити „Љето у Сарајеву“, а четврта „Сарајевска јесен“. Потом би урадили снимање компилације–ДВД-а „Четири годишња доба у Сарајеву“.

Све сам ово сазнао претражујући интернет. Толико сам био импресиониран, да сам све хтео да прочитам о њему и да га сатима слушам док пева и непорешиво свора на клавијатурама иако не види.

Зато сам био невероватно узбуђен што ћу имати прилике да га лично упознам, опипам да се уверим да је „ово чудо“ од крви и меса, да га загрлим, да му кажем да је мој идол и да сам његов верни обожаваалац. Нисам могао да дочекам тај дан, а када је освануло, сати су се вукли као године... Време је споро пролазило, а ја сам постао недопустиво нестрпљив и нервозан. Стално сам нешто тражио од маме: „Провери каква ми је фризура“, „Да ли си ми спаковала поклон за Барту?“, „Морам да се сликам са њим, зато морамо да будемо у првим редовима, да нам не побегне након наступа!“, „Дођи да ти прочитам песму коју сам му посветио!“, „Да ли је добра?“ „Ма, није баш најбоља, овде ми нешто не штима... Мама, помози ми, која реч више пасује уз – снажна?! „Маму је заболела глава од мене и „ноге су јој отпале“, док ме је „опслуживала“.

Коначно, пао је мрак, још само сат времена до наступа Дениса Барте. Нисам више могао да чекам. Моја два брата, бака и мама морали су да се спреме „одмах“ и кренули смо. Знојио сам се. Дланови су ми били влажни од превеликог узбуђења. Срце ми је куцало у носу.

Чврсто сам стезао свеску у којој је песма за Барту, којом сам хтео да га обрадујем и покажем му колико му се дивим... Желео сам да ме не заборави када се врати у своје Сарајево...

20:00 часова. Отвара се летња позорница. Ја сам у првом реду, био сам срећан...Онда је на сцену изашао Барта под руку са својим оцем. Проломио се громогласан апалуз. Чуо сам себе како усхићено узвикујем „Барта, Барта..!“Мој идол је био ту, предамном и књажевачком публиком. Отац га је довео до клавијатура. Спустио је руке на дирке. Пре него је засвирао и запевао Денис је поздравио све Књажевчане: „Добро вече, Књажевац! Драго ми је да сам вечерас међу Вама! Посебан поздрав за све особе са инвалидитетом! Не губите наду! Храбро напред! Ја сам доказ да је то могуће!“Сузе су ми се сливале низ лице – сузе радоснице, подршке, али и тихе бриге. Желео сам да га загрлим, да охрабрим и њега и себе... Док је стајао уз оца, на сцени, деловао је несигурно, дезорјентисано...За клавијатурама био је – цар, „Реј Чарлс“, бог...Када је запевао, као да сам се стопио са њим. Ништа више нисам видео нити чуо, сем Барте. Његов помало промукао глас био је најлепша песма за моје уши. Певао је и певао, а ја сам лебдео – „међу јавом и међ сном“. Крај...Аплаузи, тискање према позорници... Ја се „лактам“, мама ме гура у колицима свом снагом, а ја вичем и тражим пролаз... Барта – ту испред мене. Барта је питао оца ко сам ја, како изгледам..?! Ја сам само желео да га загрлим. Није нам ишло – он ме није видео, а мене руке нису слушале... Родитељи су нам спојили руке. Моје су биле хладне и влажне од узбуђења. Знам да ме је осетио, разумео, као и ја њега...

И ја сам „птица сломљених крила“, везан са колица, али се, попут Барте – не предајем. Он је моја

инспирација, а у мом граду, ја сам моторна снага деци, омладини и одраслима са инвалидитетом: пишем песме, снимам своје видео „смешке“, учествујем у радно – окупационим активностима у нашем Удружењу породица особа са инвалидитетом „Живети заједно“и, попут Барте, шаљем снажну поруку: „Никада не одустај од себе!“

Барти сам посветио песму, а волео бих да напишем једну, по којој би му направили музику и аранжман, а он је отпевао и која би нас повезала – заувек.

Песму, коју сам му посветио ставићу у своју прву књигу песама: „Еми и другари“, коју ће читати добри људи и другари којима смо ми подршка и снага.

„Нисам те познавао
Док ниси у Књажевац дошао,
И за све нас дивне песме си испевао.
Твоја породица брижна и нежна,
Подршка је сигурна, снажна и неизбежна.
Кроз живот те воде „путем којим се ређе иде“
Њиховим очима и твоје очи виде.
Младић си висок, леп и мио,
У души драг и чио.
Упустио си се у авантуре неке,
Музичке, сценске и велике.
Савладао си музику, песме све,
Ритам срца, душе и воље...
Свакога дана свираћеш
И певаћеш још боље.

Ми те храбримо, разумемо, бодримо,
Зато што си злата вредан и ми те волимо.
Ти си за још веће победе рођен ,
Победник си у сваком смислу, јер си душом вођен.

НАЈБОЉА КРАТКА ПРИЧА ПИРОТА 2022.

Буди увек храбар, драг и весео,
И сто година срећно живео.
Поруку изговарам наглас –
Браво Денисе и хвала за диван глас!
Научио сам твоју нову песму „Сарајевска зима“,
По лајковима видим да се свиђа многима!“.
Певушим често, онако за себе,
стихове из твоје песме и храбро корачам у
нову годину:
„Дај, дај, не чекај, планине нас зову сад,
Па на Игман, Бјелашницу, на Требевић,
Јахорину...!“

Мени си инспирација, снага и вера...
Твој обожавалац ЕМИ, најбољи од свих гејмера...

Књажевац, 13.08.2021.

Биљана Ћирић • Београд

Флерт с амбисом

Нико не мрзи онако како се међусобно мрзе чланови властите породице. Азил је био идеја њеног брата. Довели су је овде дан након очеве смрти. Замерају јој што је живела сасвим сама, проводила живот с мачкама. Комшије на Бурбонском кеју су се буниле. Кажу да се из њеног стана ширио неописив смрад мачјег измета. Дешавало се да, након што би уништила своје тек довршене скулптуре, одједном напусти атеље и нестане на неколико дана. Нико није знао куда је одлазила. У записнику пише да се у њеном стану налазила, окачена чиодама на зиду, мапа четрнаест места на којима се Исус заустављао на Крсном путу...

У провинцији која се зове Вилнев живе људи сировог и суровог карактера, тврди и непробојни као тврђаве. Хладноћа вилневских ветрова увлачи се у кости. Људи тада постају још неприступачнији и затворенији. Најтужнији део строгог, религиозног, огорченог Вилнева свакако је његов источни обзор. С јужне стране је зденац *La fontaine de la Sibylle*, познатији као Уседеличин зденац.

Породица Клодел била је закупирана собом, недружељубива и свадљива, ограђена охолошћу. Катаклизма се десила када је Камиј изјавила да осећа позив велике уметнице. Провинција звана Вилнев никада јој није опростила пресељење у Париз.

Пол је сматрао да га је сестра одвајала од религије. Док смо се кретали ка соби у којој је била смештена Камиј, приповедао ми је како му је још у детињству дала

на читање *Живот Исусов*, књигу коју је њихова мајка сматрала забрањеном. Делом плебејац, делом племић, Пол је пригрлио хришћанство из послушности, како би знао шта се од њега очекује. *Вера је поверење да нам Бог може учинити добро*, рекао је мислећи, надам се, на своју сестру.

– Госпођице Клодел, јесте ли спремни да примите свога брата? – упитао сам је пажљиво. – Дошао Вам је у посету.

– Наравно, докторе! Нека уђе.

– Пол, мој мили брат!

– Камиј...

– Ти ћеш ме избавити одавде, зар не? Реци да је тако!

– Зар мислиш да мајка и ја ово чинимо из хира?

– Неподношљиво је, Поле! Ови крици... Та створења... Хладноћа, храна од које се разбољевам...

– Камиј, ми чинимо све како би теби било боље. – Ово је најбољи пансион.

– Желим само да се вратим у Вилнев! Овде је хладно!

– Разговараћу с директором у вези с тим грејањем.

– Толики новац... Не видим чему. У трећем разреду би ми чак било боље. Тамо служе свежију храну.

– Донео сам намирнице које си тражила.

– Хвала ти! Мама није дошла да ме види, а ни твоја жена, ни остали... Могли би возом да дођу, није тако далеко... Имаш ли новости о мом атељеу? Све су узели, зар не?

– Ти опет...

– Роден је свему крив. Тај нитков! Опљачкали су ме, украли ми све, док ја трунем у овој лудници, међу овим бићима! Како то допушта твој Бог?

– Свако носи свој крст. Твој грех је велики.

– Опет о абортусу? Нећеш ми то никад опростити, зар не?

– Ја се вазда молим за тебе! Молим се с огромном истрајношћу, са сузама и крвљу!

– Немој, Поле! Окани се грешнице! Нема вере у мени. Нема чак ни поверења, које је предуслов свему. Јер како да имам поверења у оноземаљске силе ако ме је рођени брат издао?

– Стално тврдиш да те нико не воли, да те сви одбацују, а када би се само мало осврнула око себе, видела би да те људи просто обожавају! Али ти си сва окренута мраку, демонима! Непрестано с њима флертујеш, а они не знају друго до да ти изађу у сусрет!

– Црква нас је издала, па смо измислили азил. Исус нас је напустио, па смо се окренули лекарима! Помоћнике немам. Брат ми је целат и Јудин саучесник!

– Бог нам не даје више од онога што можемо поднети...

– Изговараш напамет Његове речи. Имаш ли ти уопште неку своју мисао, а?

– Сестро драга, теби није добро, превише си узрујана.

– Носи се, Поле! Носи се скупа са својим Богом! Рођене сестре си се одрекао! Како ћеш ти пред лице Његово? За мене не брини. Проклетнике он вазда заобилази.

– Касно је, а и снег је напољу... Требало би да кренем.

Опраштајући се с братом, тутнула му је у руку поклон за мајку – бројаницу са зрном сивог бисера, коју зову Јовове сузе. Гледајући кроз прозор брата како одмиче, изговарала је тихо, попут молитве, речи упућене бићу које не чује: *Опрости ми, брате, увреду коју ти у незнању изрекох. Мора да је била страшна када*

ме овако кажњаваши... Јадни мој брате, увек ћемо бити иста крв ти и ја... Тај снег под твојим ногама поравнава све – и краљеве и просјаке, и уметнике и малоумнике. Сви су под његовом белином тако једнаки... Зар не видиш, брате?

Дани и месеци су пролазили од овог сусрета, а стање моје пацијенткиње се само погоршавало. Није било лако задобити њено поверење. Била је потпуно затворена, наоружана дистанцом према наметљивцима, говорљива само с малим бројем пријатеља, који се састојао од неколико часних сестара и лекара. Довели су је здраву, у заводу се разболела. Како уопште унети такве информације у извештај? Начелник је, под притиском штампе, од мене тражио брза решења, а ја сам постајао све очајнији:

– Та жена са својом подругљивошћу... Па, ипак, можда метода која лекару не дозвољава да се загледа пацијенту у очи заиста заслужује презир? Можда ипак ја јесам само бедна кукавица? Јер, како то не бих био ако улажем лажне сребрњаке очекујући чудо заузврат? Ти људи нас плаћају како бисмо им пружили мало тоpline. Не чини ли таква трансакција од ове болнице бордел?

– Колега, Ви сте само превише субјективни. Сматрам да случај вајарке морате препустити мени. Ја ћу већ знати с том женом да изађем на крај.

– Али она није болесна!

– Дозволите ипак да ја то проценим.

– Параноидна психоза је свакако олако дата дијагноза.

– Како онда објашњавате њене непрестане нападе на Родена, ирационални бес, оптужбе за плагијаризам?

– Мислим да је бес усмерен ка господину Родену заиста претеран, јер он се непрестано распитује о њој и

тражи начин да јој помогне... Па, ипак, *Брбљивице* јесу незаконито умножаване. О томе постоје докази.

– Драги колега, допустите ипак да приметим – рад на овом случају одузео Вам је превише времена и енергије. Неопходан Вам је одмор.

Да, заиста ми је био потребан одмор. Почео сам да мешам стварно и фиктивно. Несвесно сам се предао позиву да је заштитим. Притом сам се, ипак, као Одисеј, чврсто везивао за јарбол разборитости не бих ли се случајно превише занео. Наравно да је то осетила. Њен презир је логична казна.

Загледавши се у дубине њеног бића, једино што сам видео била је сабласна игра одраза. Ко стоји испред тих огледала? Где је биће које тако упорно дозивам покушавајући да га извучем на површину? Хоћу ли на крају и сам постати дављеник? Јесам ли можда прекршио једно од главних правила професије – не везивати се превише за пацијента? Има ли уопште објективности или смо сви осуђени само на властите утиске? Постоје питања на које наука нема одговора. Тада се и лекар обраћа уметности тражећи од ње мелем и истину.

Поразили су ме неискоришћени дарови њеног бића, потенцијал који се предао мраку, заувек згажен небројеним злостављањима. Док пружам руку, трудећи се свим бићем да пробијем лед који се хвата на површини вира кроз који она тоне, постајем слабић и кукавица. На крају се чак и ја, који сам све време глумио пајаци њеног осмеха ради, ја, који сам је вазда вукао ка светлости – сламам као дете и јецам, сам, у тишини, онда када нико не гледа...

Морао сам да признам пораз. Случај *Камиј Клодел* ми је одузет. Не треба судити ни живима, а камоли

мртвима. Камиј у тренутку смрти није поседовала ништа од личних ствари. Чак ни сувенир. Сада почива у заједничкој гробници у Мондевергу, у белом гробу, у сенци тиса и борова. И мртва, заувек одвојена од Клоделових.

Мирослава Миљковић • Ниш, Брзи Брод

СЛАВИЧИНА ЧАРАПА

Освануо је диван дан на Власини. Јуче није падала киша, па данас сунце одлучило да после неколико дана паузе посети и наш камп у боровој шуми. На лица се вратио осмех, птице су наставиле започету песму. Јуче, док смо ми жене покушавале да што боље одстранимо тресет из рубља, чарапа и тренерки, наши мушкарци су ишли по боровнице. Неки су ишли чак до Малог Чемерника да их својеручно наберу, други су се само прошетали до пијаце испод хотела да их купе од мештана. И деца су једва дочекала лепо време. Још од јутрос се ори њихова весела цика.

Данас се у кампу прави сок. Свако има свој метод прављења сока, а кад буде готово, следи традиционална дегустација и оцењивање.

Иако има помало сунца, прсти ми се коче од хладноће док у кофи напуњеној изворском водом, испирем боровнице. Мој муж их је купио од сељака који их беру “чешљем” и такве боровнице се перу у 5–6 вода. Прво испливају на површину различите танке травчице, које се одстрани, затим се налива нова вода, те се подигну листићи и гранчице боровница, па се и они склопе. Онда се у новој води одвајају ситне и зелене боровнице и тако све док не остану на дну канте само зрели, плавољубичасти плодови. Они су пуни укусног сока. Ручно бране боровнице је довољно опрати само једном, али тај начин бербе је мукотрпан. Треба ти више сати за килограм – два боровница.

Затим следи гњечење боровница и ту су опет потребне мушке руке, што због снаге, што због тога да жене заштите прсте од фарбања у плаво.

Згњечене боровнице се цеде кроз најразличитије цедиљке. Неко има густо сито, неко ђевђир, неко из „прве помоћи“ позајмио газу, па направио цедило. Сви се сналазе и довијају, али сок мора да се направи.

Свако има своју рецептуру. Неко сок прокува, по неко не, неко га само благо зашећери, док други стави више шећера. Неко дода ванилу или кришке лимуна, а већина не ставља никакве додатке. И без њих је сок савршен.

Испробавање је после ручка, кад се одморе и сок и мајстори.

Сок од боровница из тетрапака, не вреди упоређивати са овако направљеним соком који има предивну боју, изузетно пријатан мирис, чаробан укус.

Сви тог дана направљени сокови су били баш добри, врло слични, али ми кушачи смо једногласно за најбољи прогласили онај што су га направили Раде и Славица.

„Шта сте му радили, откријте нам тајну?“ – запитало их је неколико кампера. Они причају – иста процедура прављења као и наша. А и боровнице су као и наше, исте, са Чемерника. После прања, гњечење, цеђење, ма све је исто! Замало да нам промакне најбитније!

„А каква ти је била цедиљка Раде?“ – упита чика Гира.

„Па, процедио сам згњечене боровнице кроз Славичину чарапу.“

Гласан смех се заорио са свих страна.

„Па тако брате, кажи, видимо да је нешто посебно!"

Узалуд је Раде објашњавао како је од своје жене добио неотпакован, нов минихоп, камповско веће је одлучило због чега је њихов сок најбољи. Процеђен је кроз хулахопке које је носила лепушкаста Славица!

Шалили смо се целог тог лета кад бисмо пили сокове. Увек би се неко запитао да није можда и тај послужени сок процеђен кроз Славичину најлон чарапу...

Милан Манић • Панчево

Програмерски ћилим

Ко сам ја? Био сам регистратор. Ухлебљен у собичку мемљивог подрума некадашње зграде СДК заводим и чувам списе платног промета. Служба друштвеног књиговодства је по закону имала да чува акта наплате пореза пет година. По истеку тог рока, картонске кутије са финансијским изводима, најчешће су завршавале у сандуцима са цепаницама за потпалу. Неки од запослених би отписаним папирима умотавали храну за псе. Ја сам их употребљавао паметније. Вежбао сам математику. Када се ситно искуцана хартија окрене, готово избледело мастило се једва назирало. И као такво, бивало је добар показатељ водоравности по којој бих пуштао дугачку линију циљајући средину прореда. Полиноми би бројиоцу замаглили вредност као што су шифрирали и назив имениоца. Једино се разломачка црта могла понети равнодушно према том математичком галиматијасу.

Запослење у СДК ми је плаћало смештај и храну. Факултет нисам стигао да завршим. Није ми ни требао. ИТ компаније не траже само дипломиране програмере. Довољно је умети применити стечено знање. Сећам се да ми је први радни задатак био писање програма за уређај – *Ваша кућна пекара*. Био сам фрустриран. Чудио сам се. Нисам тако замишљао свој животни позив. Нико од мојих није месио у кући осим теста за младенчиће једном годишње а то ме нимало није занимало. Колачи и торте су се мутили миксером и пекли. Хлеб смо одувек куповали. Међутим, луксуз да одбијем прво задужење нисам имао. Нипошто нисам желео да се вратим у СДК

премда ми је посао био песма а с начелником и мојим тренером Јоцом смо играли шах за време паузе. Плашио сам се да се и после дипломирања не заробим међу полицама уснулих књига ако не успем да се запослим. Наш портир је завршио машински факултет. Почео сам са претрагом интернета и читањем рецепата на послу. Пре доласка кући купио сам Кувар и материјал за прављење домаћег хлеба и те вечери умесио четири векне. Алгоритам сам скицирао исте ноћи. Сутрадан сам на послу почео да куцам код. Наредних вечери сам месио, мерио састојке, време, температуру и записавоо вредности. Редове кода сам свега неколико пута преправио за све време мог огледа. За две и по радне недеље сам све сам осмислио. Преостали посао завршили су инжењери и технолози хране. Првобитних тридесетак векни које сам ручно умесио били су добар модел по коме је испечено десетине милиона хлебова. Да не поверујеш! У процесу стандардизације производа за домаћинство под радним називом „Ваша кућна пекара (2.1.)“, партнерска фирма беле технике је упослила професионалне пекаре, популарне куваре и јутјуберке који су тестирали и рекламирали уређај. Програму моје пекарице једва да се могло што додати или одузети.

Кренуло ми је одлично. Убрзо сам напустио фирму и основао своју – Пробој. После неколико година Пробој ме је виноу у оне висине где се годишња добит мерила милонима. Па ипак, нисам се понашао као милионер. Премда не знам шта то суштински разликује нас богате од просечних. Имам само један стомак и једну жену. Дете нам похађа државну школу. Понекад узима додатне часове. Не зимујемо нигде. Жена се посветила искључиво домаћинству и детету. Идемо на море једном годишње. Јахту нисам помишљао ни да

изнајмим. Осим пространије куће немамо ништа од непокретности. И снажан рачунар ми заправо није био потребан. То је мој хир. Да га набуџим да лети. А на послу мање– више исто. Завукао сам се у свој собичак. Већина мојих старих колега и ја смо и даље куцали кодове. Ту се уистину ништа није променило. Договорили смо се да десети део вишка вредности издвајамо за помоћ угроженим суграђанима. Понеко од млађих би се истакао даровитошћу а неки би се трудом потврдили. Већина би се међутим држала својих задужења. Све у свему били смо добри. Али, не толико да добијемо ласкаву понуду. Са једног универзитета неочекивано је стигао посебан позив.

Пробој је учествовао у програмирању неуронских мрежа. Заправо ми смо уређивали алгоритам који преобликује улазне податке преузете са сензорних елемената у бројне вредности. Кинези су дотле са индијским и руским програмерима, сарадницима на пројекту, писали далеко захтевније кодове. Иако је скуп могућих исхода у замршеној мрежи чворова са гомилом логичких кола наизглед коначан, он донекле поприма обележја непребројивости с обзиром на то да сијасет подскупова може заузети мешовите вредности као и прелазне међуизносе. Математика не сабира бабе и жабе. Логици сметају неистоимени типови променљивих величина. Машина тешко барата са разнородним скуповима. Упркос многобројним потешкоћама, програмери су доскочили задатку.

Током реализације, пројекту неуронске мреже су се придружили многи водећи светски универзитети, приватна и државна предузећа. Нико од нас није могао ни да претпостави да ће се из зацртаних циљева доћи до практичне примене. Лично, једва да сам се надао да ћемо малчице допринети теоријском поимању неур-

ронских мрежа а камоли обрети се на прагу нечег опипљивог. Па ипак, око племенитог циља окупљено је неколико милиона програмера и стручњака разних области у јавном међународном пројекту. Билиони линија изатканог кода, милијарди петљи и трилиони наредби које се паралелно извршавају кроз гигантски ћилим чворишта, довели су човечанство у предворје највеће револуције икада.

За испробавање исправности вештачке неуронске мреже, оглашен је интерни конкурс. Научници и програмери су имали предност. Пријавило се преко 140 хиљада добровољаца.

– Хе хе, више него приликом испитивања безбедности и ефикасности вакцине.

Строге услове конкурса задовољило је свега 123 лица. Први је засео симпатични Јапанац, безмало освојивши свих сто бодова. На жалост, отпао је услед непотпуне синхронизације електромагнетних можданих таласа и биоструја са калемовима и кондензаторима неуронске мреже. Следећи кандидати који су имали по 99 бодова испали су из истог разлога. По утврђеном реду су се смењивали добровољци док на електричну столицу, како смо је од шале звали, није сео претпоследњи претендент. Исто се збило и са њим. Прогутао сам кнедлу. Ја сам био последњи кандидат који се правим чудом провукао кроз иглене уши. Био сам упознат са изворним кодом од почетка пројекта, а будући да сам се посветио, у старту сам имао предност, али да уђем у најужи избор, пресудила је чиста срећа. Одабир питања ми је ишао на руку а она које нисам знао напосто сам погодио.

Када је реч о етичким последицама отеловљења јавно мњење се поделило. Међутим, највише је било

скептика и циника: „Хм! Људску суштину машински похранити? Тја!“

Покушао сам да потиснем страх од непредвидивих околности и одагнам сумњу у смртни исход. Колико год царовао научни метод, услед дубоко укореењених религијских прича и у култури савременог човека, чак се и у научним круговима говоркало да је пресељење душе у електрична кола неуронске мреже неизводљиво, а ако је пак могуће, особа ризикује да јој се дух заувек „физички“ одвоји од тела. Ни сам нисам остајао имун на те гласине. Но, будући да се свест испољава у нарочитом електромагнетном облику, с правом се претпостављало да ће се ископирати ако је кола ваљано преузму. Душа ће се, дакле магнетном индукцијом отиснути и настанити у осцилаторним колима.

Ушао сам у собу немиран. Био сам свестан изазова и неизмерног значаја тренутка. Још ми је сујету хранила враголаста помисао да ћу постати славнији од Ајнштајна и Тесле, Гагарина и Армстронга, великог Сократа или какве знамените личности из историје. Брзо сам увидео да са тим помислима морам раскрстити а евентуално наслађивање оставити након завршеног посла. Ушао сам самоуверен и сео на столицу начичкану електродама. Стручно особље ме привезало на инструменте како је било предвиђено. Оператери су ми најпре постављали једноставна питања. Полагано се кретали ка сложенијим очекујући од мене пуну концентрацију као би усаглашавали сигнале из главе са онима у неуронским мрежама. После неколико часова исцрпљујућег рада, од изнурености сам заспао.

Учинило ми се да је мој сан необично кратко трајао, као код слепоподневне дремке. Осећао сам поспаност, вид ми је био замућен, чуо сам неразговетан говор и позадински шум. Постепено сам долазио себи. Утом сам

кристално јасно видео себе како спавам. Идеју да би то могла бити астрална пројекција, развејали су ми сложени подражаји. До моје свести је посредством двадесет камера високе резолуције и осетљивости долазило обиље светлосних дражи. Звук је такође допирао из више различитих извора. Ослушкивао сам своје дисање и откуцаје срца. Осећао температуру ваздуха до хиљадитог дела степена. Опажао чак и линије сила магнетног поље, док информација о мирису још није било.

– Је л' сам ушао?

– Прешао си. Унутра си.

– Видим да сам жив. А чујем себе и како дишем.

– Жив и здрав. Очитавамо делта таласе РЕМ фазе сна. Спаваш сном праведника.

– Ко сам ја? Можда је исправније питање: шта сам ја?

– Ти си најславнија личност икада. Отелотворење најсмелијих Кларкових замисли.

– Отелотворење?! Ха ха.

– Па добро. Оваплоћење душе. Материјализација или квантификација њене каквоће.

– Ха ха.

– Што се смејеш?

– Некада сам био регистратор. Док сам радио у СДК бојао сам се од самозаточеништва у подрум обрачунске архиве. У овом нема мириса папира ни прашине. Уместо кутија са актима, сада приступам регистрима електричних кола. Мислим да се одавде нећу извући.

– Мхм.

Бошко Ломовић • Горњи Милановац

МОЈ ФЕЈСБУК– ПРИЈАТЕЉ ХУАН

Заиста, заиста се питам: како сам деценијама живео без интернета, без стотину пријатеља на фејсбуку? Иако се с њима никада руковати нећу, ипак, пријатељи су пријатељи.

У мноштву других, имао сам једног посебно драгог: Хуана Антонија Барбосу. Разменили смо фотографије: он је онизак, округлао попут буренцета, проћелав; ја, као што ме знате, вижљаст, повисок и мало повијен у плећима, са раздељком посред темена. Супротности се привлаче или, што би Французи рекли, лес ехтрѐмес се тоуцхент. Три године смо рамењивали рођенданске честитке. Он мени: фелиз цумплеаѓ, амиго, ја њему: фелиз цумплеаѓ, амиго џуеридо. И обавезно, за Божић и Васкрс: *feliz Navidad, feliz Pascua*.

Чудни су путеви Господњи. Кад се најмање надах, пријатељ те може с ногу оборити нечим ни у сну сањаним. Мој пријатељ Хуан је то учино писмом на фејсбуку, мени упућеним, писаним мојим језиком и још ћирилицом приде:

„Драги Аранђеле Петровићу, тражио сам некога са Вашим презименом и срећан сам што је то мој пријатељ. Менаџер сам у Корејској националној банци. То Вам до сада нисам открио, није било потребе. Верујем да је била воља Божја да један другоме помогнемо.

Грађанин моје државе, по имену Гидеон Петровић, има депозит код моје банке у вредности од 14,5 милиона америчких долара. На жалост, Гидеон је страдао, 11. маја 2016. године, у несрећи у којој је

учествовало девет возила и, на лицу места, погинуло двадесет седам особа. Руководство банке не зна још за његову смрт, али знам ја, јер ми је био пријатељ. Гидеон није имао ни жене ни деце, ниједног рођака. Директори банке ће, дознају ли за његову погибију и да је без наследника, присвојити тај депозит. Боље је да им то не дозволимо, они су већ богати. Предлажем да се Ви појавите као наследник господина Гидеона. Нисам похлепна особа, па предлажем да новац поделимо на равне части, обојици попола. Свој део ћу уложити у оснивање властите компаније чији бих профит користио у добротворне сврхе, што ми је дугогодишњи сан. Молим Вас да ове податке сматрате поверљивим. О појединостима ћемо се договарати путем електронске поште.

Угодан дан и Бог Вас благословио!“

Па то је да поскочиш и вриснеш: јупииии!

Одмах зовнем супругу која се у кухињи замајавала којечиме:

– Дођи да видиш за кога си се удала! Читај!

Чита она, а ја облизујем усне и спремам се да је придржим ако се онесвести.

– Нису ово чиста посла – врти супруга главом. – Из ових стопа иди код адвоката.

Свакако ћу да је послушам. Адвокат Баричевац је мој друг још из гимназијске скамије. Јесте да је увек био љубоморан на моје петице, он их је имао само из фискултуре и владања, али смо пријатељи до дан-данас остали. Одштампао Хуаново писмо и упутим се у канцеларију „Баричевац и син“ у главној улици.

– Е, господине адвокату, оваквог клијента у својој пракси ниси имао – победоносно с врата објавим. – Изволи, читај!

Узе ми папир из руке, натаче наочари и загледа се у текст. Убрзо спусти папир на сто, а да није стигао ни до пола писма, и осмехну се крајичком усана:

– Овакво писмо сам добио пре пет година. Нуђено ми је наследство неког Баричевца у Филадельфији, упокојеног без кучета и мачета. Половина његове уштеђевине је износила девет милиона долара.

– И?

– Одрекао сам се. Сасвим добро зарађујем и добро живим и без тих милиона.

Блефира фишкал – помислих разочарано. – Живи у вили двоспратници са базеном у дворишту, возика се у ципу од 80 хиљада евра, кћерка из другог брака студира на Оксфорду... Знам те, пушко, кад си пиштољ била! Узмем свој папир и вратим се кући.

– Чак да је све овако како у писму пише, ниси ти једини Петровић на свету. Куд би ти душа да зграбиш свих седам милиона! Грех би нам и прауници окајавали.

Богами, исправно паметује моја супруга. Седнем за компјутер, па лепо отпишем пријатељу Хуану и „кликом”убацим у његову електронску пошту:

„Querido señor Барбоса! Захвалан сам Вашем труду да новчана оставштина покојног Гидеона Петровића не оде у џепове оних који су већ богати. Али, није ни по Божјим ни по земаљским законима да половина Гидеонове оставштине оде у џеп само једном Петровићу код толико других. Зато ћу ја, као одабрани наследник, задржати само 250 хиљада долара, а седам милиона поделити на све Петровиће. Мислим да ћете ме подржати у овоме, јер само тако је могуће да се окористим и образ сачувам. Код нас се каже: све за образ, образ низашто. Остајте ми у добром здрављу!”

И почнем да размишљајам како доћи до бројног стања наследника Петровића. Узех телефонски именик свога града и општине. Набројах 358 породица са мојим презименом. Хајде, узео да у просеку сваку породицу чине троје, што значи да у моме граду живи 1.674 Петровића, од једнодневне бебе у колевци до бабе која је једном ногом укорачила у рај или пакао. Идемо даље: Википедија каже да у Србији има 145 општина. А Црна Гора? Па тамо су сви Његошеви Петровићи, има их у свих 25 општина. У Републици Српској су 64 града и општине. Хоћу ли од општине до општине да листам телефонске именаре? Аранђеле, јеси ли ти професор математике или оџачар!

И тако, баратајући рачуном вероватноће, откријем да у споменуте три државе живи 391.716 породица, то јест, укупно 1.175.148 наследника Гидеонове половине депозита. Петровиће у Чикагу, Стокхолму, Мелбурну и дилем белог света занемарих; они су, што рече Хуан, већ богати,.

Још сам се радовао што сам брзо дошао до броја Гидеонових наследника, кад на монитору мога компјутера ново Хуаново писмо. Овога пута латиницом и језиком који, у нијансама, одудара од српског (Хуан не зна српски, користи се услугом познаника преводилаца, без муке закључих):

„Драги пријатељу, драго ми је што сте вољни да судјелујете у трансакцији са мном. Износим вам све детаље, имајући на уму да ме нећете издати. Морам Вам дати до знања да се не ради о пријевари или шали. Ова трансакција захтијева највеће повјерење и посвећеност с Ваше стране, јер ћете средства примити као сродник– нашље-

дник покојника и имат ћете контролу над новцем све док не дођем у Вашу земљу по свој дио. Желим да схватите да је ова трансакција 100% легитимна и без ризика и извршит ће се према аранжману који ће заштити Вас и мене од сваког кршења закона у обје земље... “

Подуго је Хуаново писмо, мој пријатељ се често понавља уверавајући ме да је све легитимно и законито, па ћу још навести само завршетак писма.

...“Ово је врло глатка операција, неће трајати више од три тједна. Од Вас захтијевам да ми поднесете сљедеће податке о себи: пуно име и презиме, адреса, број телефона, спол, брачни статус, фотокопију особне исказнице, број Вашег бановног рачуна... Након што примим горенаведене податке и закључим своје унутарње аранжмане, ставит ћу Ваше име у нашу банковну базу података и брзо Вас обавијестити о сљедећем кораку. Чекам Ваш хитан одговор“.

Док се припремим за испуњавање Хуановог захтева, још се позабавих Петровићима. Кад узмем својих 250 хиљада долара, остаје седам милиона да обрадујем више од милион Петровића. Замишљам их како и не сањају шта их чека, како се буде, доручкују, одлазе на посао, у продавницу по хлеб и млеко, у школу – ама на ум им не пада да ће морати да ми захваљују. Можда ме, једнога дана, и у бронзи излију, ко зна.

Елем, имамо седам милиона долара на рачуну и 1.175.148 наследника. Пардон, један мање – ја сам већ изузео своје.

– Шта је сад ово, људи!? – неконтролисано ми се отело кад сам на дигитрону видео бројку: сваком Петровићу по 5,96 долара. – Па то није ни пет бурека! Професоре, негде си се зезнуо, рачунај испочетка!

И ево, поново рачунам и опет на исто изађе. ;Царамба, хомбре! – узвикнуће мој ортак Хуан кад за ово сазна. И сазнаће, јер му већ отписујем на тастатури:

„Врли пријатељу, захвалан сам до неба за све што покушавате да учините за мене. Све би било, уверен сам, како сте ми написали да треба да буде, али је демографија све покварила. Кад сам дошао до броја живих Петровића– наследника и израчунао колико свако од њих треба да добије, ударио сам у зид. Даље не могу. За доларе које би добио, сваки Петровић, према ценама у мојој земљи, могао би да купи пет бурека. Много је Петровића, премного. Просто се не исплати да трансакцију започињемо. Била би скупља пита од тепсије. Нека је покој Гидеоновој души, а милионе са његовог депозита нека узму они који су, како сте рекли, већ богати. Код нас се каже: пара иде на пару, а уш на фукару“.

Хуан Антонио Барбоса већ ми се недељама не јавља, верујем да више никад неће. Тако сам изгубио дивног пријатеља са фејсбука. И четврт милиона долара што су ми на тацни понуђени. Ама, куд је отишло јуне, нека иде и уже! За све су криве две ствари. Прва, мој осећај да Гидеонове долари треба да припадну свим Петровићима. Друга, што је на свету толико Петровића.

Љиљана Д. Ђук • Београд

WORK IN PROGRESS

УЖИВО, пројекат ће се реализовати у две недеље месеца октобра писало је у огласу.

Прелетела је остатак текста и затворила линк. У октобру ионако нема ништа посебно да ради, прихватиће посао, две недеље негде је у реду, мислила је. Две недеље месеца октобра, веома поетично написано, небирокарским језиком за веома бирократску позицију.

Када је пре пет година размишљала чиме жели да се бави у животу није знала да питање треба да постави – ко је спреман да даје новац за ово што знам да радим. Испоставило се да заправо може доста лепо да живи од креирања тајмлајна и слања подсетника мејлова да је рок завршетка сутра.

Радила је неколико сличних пројеката, један чак у иностранству, мада шта је било иностранство кад је сад све онлине, ово ће бити добра промена, мораће да иде на локацију те две недеље октобра. Размишљала је о том парадоксу, била је заправо слободна да иде куда жели, за посао јој је потребан само ви- фи, али није напуштала стан без обзира што су послови били далеко од ње.

Знала је како то иде. Слаће мејлове, Зомоваће, телефонирати ту и тамо, не толико често, слаће мејлове, слаће их. Људи иза мејл адреса добијаће један облик у њеној глави, замишљаће их веома јасно. Имаће слично-сти са људима из њеног живота који се зову исто, или ће једноставно замислити то универзално лице које замишља сваки пут за неко одређено име. Онда ће неке

од њих видети преко Зоома па ће се изненадити; ха, не изгледају ни најмање као њена претпоставка. Некима никад неће радити камера, за друге ће схватити да их је ословљавала погрешном заменицом.

Одавно није радила са људима уживо. Већ неколико година, јер је већина прешла на упитнике, статистику и видео интервјуе. Она је волела рад уживо. Доносио је већу одговорност и волела је кад ухвати то неподударење резултата тестова са особом коју види. То није било толико често. Али је било занимљиво. Овог пута ће две недеље октобра бити предвиђене за разговоре. Размишљала је о томе како је прошлог пута била сигурна на основу тестова да један младић испуњава све потребне критеријуме али кад га је погледала у очи схватила је да се зајебала. Те очи као да су биле пришивене на њега, ретко тестови изневере, али те очи као да су се обраћале из будућности где је све већ било мртво и знала је да је осећај не вара, тестови су погрешили. Код људи ју је увек фасцинирало како не одустају. О концепту наде је истраживала, чак се и на постдипломским, које се сада тако не номенклатуришу бавила тиме, надом као делузијом па још неколико тешких речи и схватила је да без обзира колико зна о неодустајању тај концепт ју и даље фасцинира.

Кроз тестове може добро да оцени наду. Може прецизно да оцени и да и графички то сјајно прикаже. Да одмах буде јасно, нада је средње умерена, ево тачно се види. Тестови су прецизни. Али тестови лажу. Постоји то нешто што није мерљиво и због тога фирме које имају много новца раде и уживо интервјуе.

Код свог посла је волела и follow up. После шесте месеци провери шта се дешава са испитаницима. Како воли када потврди да је била у праву када је и ван

тестова одбрала учесника. Како воли када буде у праву да је добро изабрала.

Кад је питају шта ради, она се насмеје и каже да је организаторка процене наде. У сивој зони људске наде. Тамо где невероватно семе (не)могућег спава. Људи је фасцинирају. Тај зрак у њиховим очима, неухватљив технологијама, ухватљив само људским оком. Неухватљив чак и технологијама које имитирају људско око. Е толико је танан а моћан. Макро моћ у микро елементу. Тестом неопажан, речима неизрецив. Проверитељка наде. Зна да је доста добра у свом послу. И зато се унапред радује сусретима у октобру.

Први део посла је оно што људи не рачунају као посао – упознавање тима. На неки начин, она ће улетети у средину пројекта, када су изабрани они људи од којих ће она да бира испитанике, у тренутку када су одређени буџети, и постављени КПИ–јеве. И онда ће она морати да преузме палицу, и коригује потенцијално и људе и буџете и очекивања. Ха, увек очекивања.

Други корак је натезање. Немир који унесе у тим, јер сад се снаге померају. Она може да каже е овде је потребна корекција. И онда се наравно неко пронађе увређеним. Онда иде натезање – колико дана ће разни тимови пробијати деадлине из обести и повређеног ега. А онда ће наравно више мање бити како она хоће.

Трећи корак је, онај који заправо иде паралелно са прва два, само што још нико не зна за то, ал сазнаће, трећи корак је она након прегледаних свих интервјуа са потенцијалним кандидатима бира оне који ће ући у следећи круг.

Четврти корак је креирање тестова. Воли тај део. Прекраја нека питања, убацује нова, упоређује са КПИ–јевима, тестира на фокус групикоја је најсличнија

изабраној групи и онда опет. Цео процес траје свега неколико дана али од тог процеса зависи највећи део пројекта.

(Све време, она је на мејловима и Зоомовима са члановима тима. Процењују се контантно исте одлуке, неко има супер идеје у последњем тренутку, неко од потенцијалних испитаника у међувремену умре па се брзо тражи замена, дискутују се остварени резултати... Празног хода нема. То је моћ корпорација. Знају да је слободан тренутак увек на њихов рачун.)

Пети корак – Након што је одбранила своје тестове, они су послати потенцијалним испитаницима. Под шифром се раде, преко линка који је доступан 24 часа, не сме да се напушта браузер док се ради задатак и обавезно је још једном послати целу медицинску документацију која је и послужила за улажење у процес.

(У тих неколико дана, док се одговори скупљају, она почиње полако да се припрема за интервјуе.)

Шести корак – Анализа резултата. То одради софтвер. Постоје два софтвера за обраду података, она тачно зна који више воли да користи, ако може да бира, али буџет често каже другачије. Но, након софтвера, погледа она резултате које је софтвер избацио. Гледа оне који су изабрани и гледа десетак „испод црте“.

Седми корак – Уверавање да се прошири или замени листа. Ни софтвер није непогрешив, зато и мене зовете. Фактор треме и недовољне образовансоти често утиче на резултат. Углавном прихвате предлоге кад им каже да је већа вероватноћа да ће испунити КПИ ако је послушају.

(Нико не воли да буде одговоран за КПИ јер ретко ко може да гарантује да ће напуцане бројке бити оправдане у реалности. Због тога, ако неко „преузме“ на

себе КПИ одговорност, сви се сложе са предлогом шта год да је.)

Осми корак– Слање мејла да особа није изабрана за учешће у пројекту. Овде је заправо битно да мејлове пошаље софтвер. Постоји онај програм који уме да срочи одличан одбијајући мејл. Остави се нека адреса на коју може да се упути жалба. Јер људи ће увек кад нису изабрани мислити да је грешка. И та адреса је подешена тако да аутоматски мејл враћа део из Уговора који је потисан чим се ушло у процедуру да је: Пројекат елеминацион и бла бла...

Људи пуни наде дописују се са алгоритимима.

Девети корак – ИнтеРвјуи! Овог пута уживо. Од оних одабраних људи сада се бира најужи круг. Бирају се они који ће добити оно за шта су се пријавили. Бирају се они који имају највише наде. Разговори се воде и са једним од блиских контаката. Које је потенцијални испитаник пријавио. Тај избор такође много утиче на исход. Али људи нису тога свесни. Већина пријави партнера/партнерку. Очекивано. Али, већини управо разговор са партнером/партнерком донесе негативне поене. Невероватно је шта све може да се прочита у очима и реченицама особе најближе оној умирућој. Тачно се види ко се нада да особа неће преживети. А нада, нада је та која се мери овим тестовима. Зашто? Јер компанија не жели да потроши своје ресурсе (читај новац) на људе који не желе да живе. Њима је потребна реклама. А шта је боља реклама од особе која ето живи захваљујући њиховом третману. Истина је, проценат преживелих је увек мали. То су све експерименталне терапије и нема гаранције. Али мора да постоји нада. А ако ви наведете као блиски контакт особу код које не постоји жеља да ви преживите компанија не жели да вас укључи у програм. Скептицима нема места. Тестови, дебело

плаћени, показали су да 0,01% већу шансу за преживљање имају они чији блиски контакт верује у њих. А то је доказала и она у својим интервјуима.

А у очима, у очима оних који се интервјуишу увек се види или не види нада. Уживо се ухвати. Ако види мртве очи, макар тестови показали да је особа прва на листи, она ће дати негативне поене. Највећи могући број.

Десети корак – Слање потврдног мејла особама које су изабране. То она шаље. Не алгоритам. Софтверу опет зада да пошаље онима који нису изабрани.

Митар Милосављевић • Књажевац

ТРКА МИЛО

Догодило се на 28. међуокружним сусретима специјалних школа Србије

Било је то далеке 2002. године. Догађај који ћу описати никада нисам могао да заборавим. Била би ово шаљива прича, да мени није толико тужно било и тада и сада, када се присећам.

Био сам осми разред Специјалног одељења ОШ “Д. Т. Каплар”. Сваке године су се одржавали сусрети Специјалних школа и одељења из свих крајева Србије. Те године такмичење је било у Бору. Ја сам вежбао да се тркам. Био сам брз. Наставница Снежана је рекла да сам одличан. Хтео сам да победим. Много сам вежбао. Трчао сам, чак, до мог села, близу је Књажевца, узбрдо и низбрдо, по асфалту и по трави, камењу... Био сам спреман за победу.

Вадили су из шешира парове. Ја сам „извучен” и неки Роберт из Бора. Био сам као напета пушка. Када сам чуо пиштаљку, потрачао сам као ветар. Трчао сам као муња. Чуо сам моје другаре како навијају за мене: „Миле, Миле..!” Нисам се окретао, само сам гледао у циљ и храбрио себе – „Ти то можеш, ти то мораш!”

Онда се догодио хладан туш. Поред мене је протрчао један од два метра, као ракета. Сузе су ми пошле низ лице. Ко је ово? Откуда се створио? Изгубићу трку, а толико сам веровао у себе. Тај дугоња је видео моје сузе. Застао је, потапшао ме по глави, и рекао: „Не секрај се, мали! Ја сам средња школа, побеђујем без проблема!” И одјурио. Ја сам се једва довукао до циља. Од суза сам једва видео стазу. Наставница ме је дочекала,

чврсто ме загрлила и прошапутала: “Не брини, ти си мој победник!” Ја сам једва питао: “Наставнице, а са ким се ми то тркамо? Није фер. Он је други разред средње школе. Како сам могао да победим некога чије су ноге два метра?!?” Плакао сам неутешно. Дотрчали су и другари, загрлили ме и тешили. Учитељица је рекла да се не секирам, да смо знали да неће бити поштене трке, али да смо се договорили да ћемо учествовати, а најлепше је, јер ћемо се лепо дружити и добро забавити.

Нисам више никада плакао од тога дана. Али, и дан данас знам да је то била велика неправда. Зато сам изгубио веру у људе и поштење. Моја разредна није дала “да живим са отровом у себи”, нисам тачно разумео шта то значи. Разумео сам је када је рекла да ће се такве неправде дешавати, а ми морамо да научимо да такве препреке превазиђемо, иначе ћемо „се сломити“. Она нас је увек храбрила и учила да будемо добри људи. На томе јој хвала, нисам се „сломио“.

Ивана Радојичић • Београд

ОГЛЕДАЛО

Вриснуо је. Покупио је расуте длачице и успаничено покушао да их приљуби натраг на лице. Прсти који су придржавали одсечену риђу браду пропали су кроз рупу у образу – и нестали. Уз нови крик тргнуо је шаку. Разрогачених очију посматрао је преостали мали прст.

Није било ране, ни прскања крви. Једноставно, било је – ништа. Поново је погледао у огледало тек да би схватио да му је рупа већ изјела пола врата и раме.

Посматрао се како нестаје. Надлактица, грудни кош, трбух... Све оно што је био, постигао, сва слава и популарност, новац који је зарадио – ништа је прождирало.

Наједном, све то му је деловало бесмислено. Помислио је на своју родну кућу, на мајчино топло крило у које би спустио главу док слушају оца како свира на клавиру. Да, кућа, тамо би требало да одем. Заплакао је. Ништа му се ушуњало у нос и упутило право ка мозгу.

У тренутку када се суза разбила по плочици луксузног купатила, више никога није било у њему.

Само огледало.

Сузана Богдановић • Јагодина

КНЕДЛА

Не знам да ли смо се родиле истог дана и да ли је од самог старта била део мене. Угнездила се у мом грлу и годинама, попут правца тог паразита, хранила се речима. Мислим на оне неизговорене.

Име јој је кнедла.

Некакоcroђена са њом, навикла сам да она има предност, да служи да ми утули реч, затвори уста, заустави мисли.

Говорили су ми да је она од велике важности, да ће ме спасити непријатних ситуација и да је ћутање злато.

Говорили су да не смем да причам пуно.

Ћути, говорили су ми...

Онда кад други причају... ћути.

Ако те не питају ништа... ћути.

Иако ти се не свиђа нешто, не мораш баш све да кажеш... Ти само ћути.

Има ко је паметнији, немој да штрчиш.

Ћути, стално су говорили. Ћути, ћути...

Ћути када си нова.

Ћути када си млађа...

Ћутала сам и ћутала ... И кад су долазили млађи, ја сам вазда млађа остајала.

Грудва мојих речи све више је расла. Каткад би излазила из свог лежишта и силазила до желуца. Он је горео од неизречене неправде, бунио се шаљући симптоме од којих би мозак дивљао, срце све брже лупало, руке некад подрхтавале.

На моменте сам се питала где је сво то злато које сам зарадила током година, на ком шалтеру се подиже

диплома за ћутање и куда ћу са свим тим стеченим ордењем за држање воде у устима, које је претило да ме тежином погрби.

Лагано сам клизила у дијагнозе као у живо блато, па толико срођена са њом нисам ни знала смем ли да се опирем.

А онда, једнога дана...

Испљунула сам ту, насред просторије. Осетила сам да ме гуши, да ми се једњак шири, а потом полако враћа у нормалу. Реакција присутних била је као сегмент индијске серије, онај у коме се сви присутни дуго гледају разрогачених очију.

Гледали су у мене, па у њу, поново у мене, па у њу.

Особа А се држала за груди, отворених уста гледајући негде поред мене. Никад није ни била способна да погледа у очи, али је лепо умела да говори иза леђа.

Особа Б је гледала у кнедлу на поду, а лице јој је мењало боје попут семафора. Та згрожена фаца, којој се коначно нешто згадило што је туђе.

Особа Ц је прва проговорила: "Је л ти то нама претиш?"

Поново је настао тајац, потрајао неколико секунди, а онда су из мене покуљале речи, тешке, непримерене, прикриване, гутане, саплитане, гашене, негиране...

Тог дана сам се родила други пут, сада сигурна да сам се родила сама, без ње, без иког, на свој начин, без стида да кажем шта мислим, без кочнице да ме укопа у месту, без гласа који шапуће ћути...ћути...

Данас је она моја прошлост. Присетим је се само понекад и морам да признам, волим је... Неизмерно је волим и признајем, али само у два облика... Као велику ушећерену кнедлу са шљивом и као ону преукусну гриз кнедлу у домаћој супи... Некад недељом, на породичном ручку.

Кристина Савић • Књажевац

ГУСКА У МАГЛИ

Пре четири године моју учитељицу су позвали из наше градске библиотеке „Његош” и упутили „специјалну позивницу” да са неким својим учеником учествује у књижевним радионицама које држи наш драги дечји писац Бранко Стевановић. Ја сам знала да пишем и учитељица је водила мене. Радионице трају по недељу дана у задњој недељи септембра. То су биле најзанимљивије радионице на којима сам икада била. Бранко је забаван, стално нас је засмејавао. Лепо нас је учио како да пишемо. Теме су биле чудне, ретке и необичне.

Једна тема је била – гуске. Нисам знала шта да пишем. Имали смо само пет минута. Могла сам да опишем како гуске изгледају, али Бранко је желео да и ми пишемо на необичан начин, тако да му то не би било занимљиво. Ја сам прво покушала да нацртам гуску, можда ми онда падне нешто чудно. Моја гуска је била смешна. Није ни личила на гуску. Сву сам је прецртала. Тада ми се упалила лампица. Моја гуска је била у магли. Само сам написала – „За ову тему не знам шта да пишем. Осећам се као гуска у магли.”

Помислила сам да би гуска могла да изађе из магле, ако на мом исшараном цртежу нацртам сунце. Сунце је и мене обасјало, јер је Бранко рекао да му се свиђа моја најкраћа прича на свету. Баш волим Бранка.

Марта Весовић • Пожега

ЧЕКАЈУЋИ СУНЦЕ

Изван хоризонта оног места где смо живели када смо били млади, у тихом свету магнета и чуда. Трава је била зеленија, светлост бистрија, укус слађи. Ноћна лутања. Замагљена зора жари, вода тече и поглед уперен ка мосту који стоји изнад бескрајне реке. Вечно оптерећени жељама и амбицијама, још увек могу да осетим ту нашу незасићену глад, наше уморне зенице и даље лутају хоризонтом. Да ли можеш да осетиш сада? Да ли је наше задње пролеће дошло? Да ли ти је лепо да снажно грлиш замагљено Сунце? Одвучен си силом неких унутрашњих таласа, ниси ни стигао да се припремиш за олују.

Марија Алемпијевић • Лучани

ДОМАЋИЧКА ШКОЛА

У фиоци старе нахткасне у момачкој соби мога оца, испод безброј кутија шибица, набацаних старих новина, шарених дугмади и брезлетни, назирала се похабана црно– бела фотографија. Хитрим покретом је избавих из заборава фиоке, извукавши је испод гомиле дрангулија на површину нахткасне.

Домаћичка школа у Београду, 1937. године – писало је на њеној полеђини, искошеним рукописом. Окренувши је, под светлошћу собне лампе, назрех ликове насмејаних матуранткиња.

Моја је баба Младена, за живота, неретко умела говорити о години проведеној у предратној престоници, где ју је њен отац Симеон, варошанин средњег сталежа, послао у домћичку школу. Још чешће је говорила о извесној Наталији Оташевић, пријатељици из интерната, са којом је делила собу.

– Моји колачи од марципана су ништа! Ви да видите Наталију, како је она тим слатким мелшпајзима владала, па могла би какву посластичарницу отворити!

Симеон је имао три кћери. Радмила и Милица се удадоше у околна села, а своју најмилију и најмлађу кћи Младену, послао је у интернат, са надом да ће је тако боље удати.

– Их, некад су се жене од мајке покућству училе, а сад им и за то школа треба! Помодарство! – говорише зли паланачки језици, али оштроумни и сталожени деда Симеон, није за то давао ни три банке. Знао је да су школоване домаћице на цени, па да је тако може и без богатог мираза добро удати.

Умела је нана Младена разна јела добро зготовити, чак и отмене колаче. Плела је шарене, зимексе капе од најфинијих рудица, које је Наталија слала из Београда, све до пред саму позну старост, кад је очи и руке издадоше. Полице шпајза украшавала је редовима тегли са шареним поклопцима, испуњене слатким од дивљих јагода и џемом од кајсија и шљива. А нас децу, умела је неговати и са нама разговарати некако равноправно, ко са одраслим људима, па је ваљда због тога била омиљена старица тог дела вароши.

С вечери, кад оплеви башту и залије цвеће, седела би под тремом старе куће у ћошку дворишта и шарала платно разним техникама веза или пак хеклала чипке, а брата и мене би топло згледала испод наочара уз благи смешак.

– Шта везеш, баба?– промрмљао би мој млађи брат преко залогаја топле погаче, кајмака и колутова парадајза преко, које му је претходно сервирала за вечеру.

– Пунивез! То сам још као млада девојка у школи за домаћице најбоље савладала. Е мој сине, жена може бити и лекар и инжењер, али јој кућа не гине. Ти кад порастеш, кад се будеш женио, нађи жену ваљану, која ће децу и кућу држати како доликује. Не кажу џабе, не стоји кућа на земљи, него на жени!

– Баба – узвикнула бих иронично – ти си озбиљна? Постоје жене које се плаћају за чишћење, а ручак се данас лако може наручити и на кућну адресу. Шта ће ми школа за то?

Баба би, на моју опаску, само одмахнула руком и наставила своју причу, већ безброј пута испричану, али увек улепшану неким новим детаљима и чињеницама.

– Била је то лепа година мог живота! Спремале смо се за удају. Нас двадесетак младих жена, са вером да ћемо некоме сутра кућу чинити радосном и мирисном. Кућа је кућа, а дом је нешто сасвим друго. За дом није потребна жена, за дом је потребна газдарица! А у домаћичкој школи том су нас учили. Најпотребније за живот, а не ко вас данас. Како кувати разна јела, чак и господска, јер свака је кућа различито захтевала. Неке велеградске куће захтевају и бечке колече ако треба! Ето на пример моја Наталија, она је у томе ненадмашна била. Из угледне београдске породице, морала је знати нафиније ђаконије и сласне десерте спремати. А ја сам пак боља била за шивећом машином. Ваљда сам знала и тад као млада, да је у сиромашној, паланачкој кући, боље кадар бити крпити кошуље, него колаче готовити. Код нас често ни шећера није било. Онда Филип кад је видео да умем помало шити, а не само крпити, продаде део земље, доле уз реку и купи ми Сингер машину. Тако ове руке одгајише и вашег оца, а и тетку Петру на факултету, Бога ми.

– Е нано, зато су ти сад руке у жуљевима! – повика снуждено брат.

– Нека су!– рече она тихо. За моју децу су ти жуљеви и сваки је злата вредан! И за вас! Нека их, нека се нижу! И пришт до пришта да је, само кад има ради кога! Жуљаве руке за моје драге облоге на души! Ви сте моје облоге на души!

А умела је сликовито, колико су то њене језичке вештине допуштале, да нас неведе да јој поверујемо у сваку изговорену реч и мисао. Можда је и то позитивна последица њеног боравка у интернату, као и једногodiшњег учења о одгоју деце и о дечјој психи. Свеједно, али умела нас је готово увек убедити.

Засигурно, моја је нана била другачија од других жена у улици. Прекрајала је крпе, речи и оброке, од старог је правила ново, тугу је у срећу претакала, у обланде завијала љубав, а у рукаве закрпе од сна.

– Наталија је из Београда слала неке мустре из новина, које су излазиле сваке друге среде. А они гоблени што је деда Филип бацио под трем, а ја их унела у ходник старе куће, немојте да бацате после моје смрти! Сачувајте их овде, можда ће опет имати вредност! Очи сам, а и бесповратне дане живота на њих изгубила!

– Па што нано побогу? – зачуђено упитих.

– Како што– дрзну се она– па да нам красе кујну!

И заиста, дуго су красили зидове старе кухиње, која је мирисала на мусаку од плавог патлиџана и лењу питу моје бабе Младене, удате Величковић.

– Нано, а шта је било са том Наталијом? – упитала бих, готово сваки пут, са жељом да уочим нове детаље, приликом њеног занесеног описа лика и живота, ове београдске лепотице.

– Удали су је у Земун. Исте године кад су и мене за Филипа, само су њу у пролеће, а ја сам се после у јесен удала. Иако градска жена, Наталија је била права кућевница. Радила је као модескиња за шешире, неке и за позориште чак. Слала ми је често писма, мустре, преписе за колаче, нарочито њене омиљене од марципана. Једном смо деда и ја, били код њеног мужа Здравка и ње. Водили су нас на корзо и купила ми је љубичасте ципеле од коже, али су ми пукле у винограду једне кишне, бљузгаве недеље. Данас дан их нисам прежалила, такве ципеле у паланци нико имао није.

Увек, као по неком неписаном правилу, нана би застајала на истом месту погледа прикованог за шарену мушему на стол, док би у глави превртала неке старе

набацане слике. Незадуго, као нагло пробуђена из неког слатког сна, настављала би даље:

– А лепа је била Наталија, лепа као вила! И Здравко је био наочит момак, официр! Само што је пуно пушио! Али њој није сметало. Она је то из неког разлога волела, иако сама никада није палила. Подигла је троје деце Светозара, Лазара и Ђурђу. Шта је са њима било', то вам не знам рећи, али засигурно су успели у животу! Моја је Наталија била дама, али и права газдарица!

Лепо су нас удали, за добре људе, баш као што смо маштале занесене у градску панораму са балкона интерната.

Вратих слику на дно фиоке са благим, сетним смешком, који ми задрхта на крају усне. Из друге фиоке извукох везену рукотворину за кухињу, наниних руку дело, на којој поред везене силуете мршаваг човека са куварском капом на глави, извезено крупним словима писаше– куварице мање збори да ти ручак не загори! Затим мрки роковник са преписима колача. На првој страни моју омиљену јастук тарту и питу са вишњама, а испод реда крпа, нанину ћачку књижицу из домаћичке школе.

– Овом вуковцу треба орден дати! – промрмљах сама, листајући похабану књижицу, док су светлוצаве искре њене усађене љубави трепереле око мога срца и обасјавале наш заувек топао дом.

САДРЖАЈ

УМЕСТО ПРЕДГОВОРА	3
I награда	
Оливера Митић • Београд	
Два динара	5
II награда	
Маријана Јелисавчић • Нови Сад	
Load subtitles	11
III награда	
Зоран Грујић – Груја • Младеновац	
Пустош	15
Никола Љубомир Божић • Крупац, Пирот	
Још се неје родило, а они знају кво че буде	18
Јелена Недељковић • Кладово	
Кладионичарски blues	23
Сања Радуловић • Раковица, Београд	
Ако једне зимске ноћи један путник	30
Тихомир Стевановић • Младеновац	
Копље и смрт	35
Милош Митровић • Младеновац,	
Рука Св.Терезе	38
Емануил Магловски • Књажевац	
Денис Барта	43

Биљана Тирић • Београд Флерт с амбисом	48
Мирослава Миљковић • Ниш, Брзи Брод Славичина чарапа	54
Милан Манић • Панчево Програмерски ћилим	57
Бошко Ломовић • Горњи Милановац Мој фејсбук - пријатељ Хуан	63
Љиљана Д. Ђук • Београд Work in progress	69
Митар Милосављевић • Књажевац Трка Мило	75
Ивана Радојичић • Београд Огледало	77
Сузана Богдановић • Јагодина Кнедла	78
Кристина Савић • Књажевац Гуска у магли	80
Марта Весовић • Пожега Чекајући Сунце	81
Марија Алемпијевић • Лучани Домаћичка школа	82